

Revija

Br. 13
HR

Lipanj 2013.

ruralnog razvoja Europske unije

Publikacija Europske mreže za ruralni razvoj

Financijski
instrumenti
ruralnog razvoja:
Novi odgovori na
gospodarsku krizu

Funded by the

Glavni urednik: Rob Peters, voditelj odjela – Europska mreža i nadzor politike ruralnog razvoja, Opća uprava za poljoprivredu i ruralni razvoj, Europska komisija.

Autori i suradnici: Aquilina, Stephen Gardner, Antonio Goncalves, Tim Hudson, Oscar Kjellberg, Derek McGlynn, Angelo Strano, Peter Toth, Dzintars Vaivods.

Autorska prava na fotografije: Tim Hudson, European Union, Marcus McAdam.

Fotografije na koricama: Joerg Hackemann - 123rf and Tim Hudson.

Pozivamo vas da se pretplatite na publikacije Europske mreže za ruralni razvoj (EM RR) na:

<http://enrd.ec.europa.eu>

Također možete besplatno naručiti tiskani primjerak u internetskoj knjižari EU-a:

<http://bookshop.europa.eu>

Sadržaj *Revije ruralnog razvoja EU-a* nije nužno odraz mišljenja institucija Europske unije.

Revija ruralnog razvoja EU-a izlazi na 6 službenih jezika EU-a, i dostupna je u elektronskom formatu na internetskoj stranici EMRR-a. Rukopis je završen u rujnu 2012. godine. Originalna publikacija izdana je na engleskom jeziku.

Opća uprava za poljoprivredu i ruralni razvoj (DG AGRI) i Europska mreža za ruralni razvoj (ENRD) ne odgovaraju za kvalitetu hrvatskog prijevoda *Revije ruralnog razvoja EU-a*.

Izvornik na engleskom jeziku pod nazivom **EU Rural Review n°13 – Rural development financial instruments: New opportunities to tackle the economic crisis** objavio je Directorate-General Agriculture and Rural Development.

© European Union, 2012

Prijevod *Revije ruralnog razvoja EU-a* na hrvatski jezik:

© UNDP Hrvatska, 2012.

Radnička cesta 41/8. kat

HR-10 000 Zagreb

www.undp.hr

Odgovornost za prijevod *Revije ruralnog razvoja EU-a* leži u cijelosti na UNDP Hrvatska. UNDP ne snosi odgovornost za mišljenja i stavove izrečene u *Reviji*.

Prijevod s engleskoga: Ivona Filipović-Grčić

Lektura: Mirjana Pajić-Jurinić

Urednici: Ivana Laginja i Nikola Žunić

DTP: Krešimir Kraljević

Tisak: Grafing

Naklada: 300 primjeraka

Za sve dodatne informacije o Europskoj uniji posjetite: <http://europa.eu>.

Ova publikacija služi isključivo za informiranje i nije pravno obvezujuća.

UVODNIK: FINANCIJSKI INSTRUMENTI RURALNOG RAZVOJA: MOGUĆNOSTI, ISKUSTVA I IZAZOVI.....	2
INSTRUMENTI FINANCIJSKOG INŽENJERINGA I PROGRAMI RURALNOG RAZVOJA.....	4
MOGUĆNOSTI INSTRUMENTATA FINANCIJSKOG INŽENJERINGA U SKLOPU POLITIKE RURALNOG RAZVOJA EU-a.....	14
PONUĐA I POTRAŽNJA ZA RURALNIM INSTRUMENTIMA FINANCIJSKOG INŽENJERINGA.....	21
UČENJE IZ ISKUSTVA SA STRUKTURNIM FONDOVIMA.....	27
ULOGA NACIONALNIH MREŽA ZA RURALNI RAZVOJ U OLAKŠAVANJU PRISTUPA FINANCIRANJU.....	34
FINANCIJSKI INSTRUMENTI U OKVIRU TEMATSKE INICIJATIVE O RURALNOM PODUZETNIŠTVU NACIONALNIH MREŽA ZA RURALNI RAZVOJ	38
POJMOVNIK.....	44

Financijski instrumenti ruralnog razvoja: mogućnosti, iskustva i izazovi

Novativni prijedlozi politike ruralnog razvoja za razdoblje 2014.–2020. najvjerojatnije će dovesti do uvođenja mjera koje bi trebale povećati sposobnost država članica da pomognu poduzetima u ruralnim područjima doći do sredstava potrebnih za razvoj poslovanja. To bi trebalo osnažiti ruralni razvoj koji se temelji na razvoju poduzetništva i doprinosi gospodarskom rastu europskog sela. Ove nove razvojne mogućnosti ruralne Europe razvijaju se na postojećim oblicima financijske pomoći koje postoje u sklopu politike ruralnog razvoja kako bi se osiguralo korištenje različitih mogućnosti financijskih potpora.

Postoje različiti instrumenti financijskog inženjeringa (skraćeno „financijski instrumenti“), poput kreditnih fondova, jamstvenih fondova, fondova rizičnog kapitala, dioničkih fondova i programa subvencija kamata. Svima im je zajedničko to što predstavljaju alternativu sustavu dodjele bespovratnih sredstava i „recikliraju“ inicijalna sredstva uložena u njihovo pokretanje pa tako dodatno potiču ruralni razvoj.

Ovakve financijske instrumente mogu koristiti države članice u svojim programima ruralnog razvoja za usmjeravanje sufinanciranja u projekte potpore poduzetništvu

u ruralnim područjima, a koji se provode u okviru programa Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR). Financijski instrumenti Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj dosad su se koristili u ograničenom opsegu, no potražnja se povećava, i očekuje se da će se dodatno intenzivirati uvođenjem veće prilagodljivosti.

Za idući krug potpora Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj programima ruralnog razvoja predlaže se uvođenje prilagodljivih pravila za korištenje financijskih instrumenata. Cilj je potaknuti korištenje financijskih instrumenata

Kratice korištene u ovom broju revije *Ruralnog razvoja EU-a*

CELF	Kreditni fond za društvena poduzeća (<i>Community Enterprise Loan Fund</i>)	IMSEA	Institut za prehrambenu i poljoprivrednu proizvodnju za tržište (<i>Institute of Food Services for the Agricultural Market</i>)
ZSO	Zajednički strateški okvir	ITI	Integrirana teritorijalna investicija
OPKI	Okvirni program za konkurentnost i inovacije	JASMINE	Zajednička akcija za podršku institucijama za mikrofinanciranje u Europi
OURP	Opća uprava Europske komisije za regionalnu politiku	JEREMIE	Zajednički europski resursi za mirko do srednja poduzeća
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj	JESSICA	Zajednička europska podrška održivom ulaganju u gradska područja
ERS	Europski revizorski sud	MFI	Mikrofinancijski instrument
EIB	Europska investicijska banka	NVO	Nevladina organizacija
EIF	Europski investicijski fond	NPRR	Nacionalni plan ruralnog razvoja
EMRR	Europska mreža za ruralni razvoj	NMRR	Nacionalna mreža za ruralni razvoj
EFRR	Europski fond za regionalni razvoj	RCGF	Jamstveni fond za ruralne kredite u Rumunjskoj (<i>Rural Credit Guarantee Fund of Romania</i>)
EU	European Union – EU Europska unija	PRR	Program ruralnog razvoja
ESF	Europski socijalni fond	RGRF	Radna grupa za ruralno financiranje
HOL	Mogućnosti regije Highland (<i>Highland Opportunity Limited</i>)	MSP	Mala i srednja poduzeća

programa ruralnog razvoja kao dopunu sustavu dodjele bespovratnih sredstava, što bi olakšalo izvođenje investicijskih projekata i potaknulo gospodarski rast u ruralnim područjima.

Primjerice, poduzeće koje dobije bespovratna sredstva iz programa ruralnog razvoja za dio ulaganja, moći će u budućnosti osigurati i pomoć iz kreditnog fonda osnovanog u sklopu programa ruralnog razvoja. Osim toga, isto će poduzeće moći iskoristiti druge financijske instrumente, poput jamstvenog fonda u okviru programa ruralnog razvoja, kako bi osiguralo jamstva za dobivanje bankovnog kredita. Programi subvencija kamatnih stopa, kapitalni fondovi i slične mogućnosti, sufinancirani sredstvima iz programa ruralnog razvoja, omogućit će ruralnim poduzećima i druge korisne

usluge koje će im olakšati provedbu investicijskih projekata. Svi će se ti oblici potpore programa ruralnog razvoja morati uskladiti s državnim potporama i ostalim relevantnim propisima Europske unije.

Informacijski jaz

Javnost nije dovoljno upoznata s činjenicom da financijski instrumenti programa ruralnog razvoja mogu poslužiti kao pokretač ruralnog razvoja i odgovor na globalnu gospodarsku krizu. Stoga trinaesti broj *Revije ruralnog razvoja* Europske unije upućuje na to zašto, kada, gdje i kako koristiti različite financijske instrumente programa ruralnog razvoja za ostvarivanje ciljeva politike ruralnog razvoja, a i šire – za poticanje gospodarskog razvoja Europske unije.

U člancima se navode iskustva fondova Unije i ističu praktična znanja i vještine onih koji rade na usklađivanju uspješnih financijskih instrumenata. Posebna je pozornost posvećena skupini financijskih instrumenata koja predstavlja novost većini programa ruralnog razvoja. Upućeni dionici raspravljaju i ispituju glavne probleme povezane s odabirom i korištenjem tih oblika financijskih instrumenata.

Ova publikacija Europske mreže za ruralni razvoj (EMRR) izlazi u pravo vrijeme – istodobno s pripremom nove generacije programa ruralnog razvoja. Drugi je važan cilj stoga podići svijest dionika programa ruralnog razvoja o mogućnostima što ih nudi korištenje instrumenata financijskog inženjeringa za osnaživanje razvoja u ruralnoj Europi.

Instrumenti financijskog inženjeringa i programi ruralnog razvoja

U državama članicama trenutno se provodi 88 programa ruralnog razvoja. Od Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj navedeni programi zajedno dobivaju 96,2 milijarde eura (po cijenama iz 2011.). EPFRR-ova financijska pomoć može se podijeliti na dvije glavne kategorije: bespovratna sredstva i instrumenti financijskog inženjeringa.

“Potražnja ruralnih poduzeća za sredstvima iz našeg programa ruralnog razvoja bila je iznimno visoka, što je dovelo do velikog broja odobrenih zahtjeva. Kako bismo proširili učinak PRR-a odlučili smo iskoristiti instrumente financijskog inženjeringa. Na taj smo način pomogli više od 750 korisnika i ruralne razvojne projekte u vrijednosti preko 275 milijuna eura.”

Viviana Vasile, Romanian Rural Network

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj glavni je izvor sufinanciranja programa ruralnog razvoja država članica, a većina sredstava dodjeljuje se kroz sustave bespovratne potpore. Taj instrument pomoći programima ruralnog razvoja privlači veliki interes jer ne zahtijeva povrat dodijeljenih sredstava. EPFRR svojim korisnicima (posebice malim i srednjim poduzećima u ruralnim područjima koja nemaju dovoljno vlastitog novca za financiranje cjelokupnog projekta ili onima koja ne mogu dobiti komercijalne kredite) osigurava pristup bespovratnim sredstvima za sufinanciranje projekata. Takvi projekti doprinose razvoju ruralnih područja tako što povećavaju konkurentnost, osiguravaju postojeća radna mjesta,

uvode nove proizvode i usluge ili podižu standarde kvalitete.

No, iza očitih prednosti dodjele bespovratnih sredstava kriju se i brojne slabosti tog oblika razvojne pomoći. Takav pristup može primjerice dovesti do neučinkovitosti na tržištu ili pogrešne raspodjele ograničenih resursa. Ponekad primatelji bespovratnih sredstava takvu pomoć doživljavaju kao „besplatni novac“, pa je prisutan rizik od izostanka kvalitetne financijske analize projekta.

Osim toga, otegotna je okolnost što se u većini slučajeva bespovratna sredstva plaćaju retroaktivno, odnosno nakon što je određena komponenta programa već

provedena, a financijski izvještaj podnesen. Mogućnost dodjele sredstava unaprijed vrlo je ograničena, pa ju složene administrativne procedure mogu potpuno onemogućiti. Dodatna mana dodjele bespovratnih sredstava jest i to što novac, jednom kad je dodijeljen, nestaje iz „javnog džepa“ i ne može se iznova iskoristiti.

Programi ruralnog razvoja koji se temelje isključivo na takvom sustavu potpore ne mogu stoga u potpunosti iskoristiti svoj potencijal za pomoć ruralnome razvoju. Među svoje mehanizme financiranja programi ruralnog razvoja mogu uvesti inovativne instrumente financijskog inženjeringa kao dopunu klasičnoj dodjeli bespovratnih sredstava.

Recikliranje sredstava programa ruralnog razvoja

Da bi osigurala bolji pristup kapitalu za ulaganja u ruralna područja i promovirala učinkovito korištenje sredstava namijenjenih ruralnom razvoju, Europska je komisija pružila državama članicama mogućnost primjene aktivnosti vezanih uz financijski inženjering, i to u obliku jamstvenih, kreditnih i fondova rizičnog kapitala. Ti se financijski instrumenti mogu uporabiti i njihova sredstva iskoristiti u poljoprivrednoj i prehrambenoj industriji te drugim ruralnim sektorima. Recikliranje u ovom kontekstu znači da se početno uložena

javna sredstva trajno koriste za potporu različitim korisnicima programa ruralnog razvoja. Na taj način ruralna područja mogu bolje, višestruko profitirati od uložene javnoga novca.

Financijski instrumenti mogu se uspostaviti kroz holding fondove ili izravnim ulaganjima u dioničke, kreditne i jamstvene fondove. Korisnici financijskih instrumenata mogu biti mala i srednja poduzeća, ali i druge organizacije, poput poduzeća u vlasništvu zajednice ili društvenih poduzeća, javno-privatnih partnerstava i tijela poput odbora, osnovanih s ciljem nadzora pojedinih projekata, primjerice inicijative za proizvodnju energije u ruralnim područjima.

Osim višestrukog korištenja javnih sredstava, instrumenti financijskog inženjeringa mogu poslužiti i kao poluga kapitala, odnosno pomoći privlačenju dodatnih privatnih ili javnih sredstva te ohrabriti primatelje na unaprjeđenje upravljanja svojim financijama i planiranja poslovanja te na taj način doprinijeti stvaranju održivije poduzetničke klime.

Ruralna poduzeća koja koriste takve financijske instrumente, osim financijske koristi stječu iskustvo kojim poboljšavaju svoju spremnost za korištenje sredstava komercijalnih kreditora i ulagača. Razlog tome je sličnost određenih kriterija koji se koriste u sklopu instrumenata financijskog inženjeringa (posebice u kreditnim fondovima) s

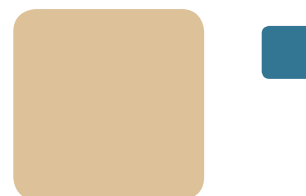

onima koje primjenjuju komercijalne financijske institucije prilikom procjene boniteta zajmoprimaca. Ti kriteriji mogu uključivati osiguranje jamstva ili založne imovine, potvrdu o kreditnoj sposobnosti tvrtke u otplati prijašnjih kredita te potvrdu o kvaliteti upravljanja.

Pravna osnova za financijske instrumente Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj u programskom razdoblju 2007.–2013. uređuje se člankom 71(5) Uredbe Komisije (EZ) br. 1698/2005 i člancima 49-52 Uredbe Komisije (EZ) br. 1974/2006. U tablici 1 navedeni su glavni instrumenti financijskog inženjeringa koji postoje u sklopu programa ruralnog razvoja.

Prednosti instrumenata financijskog inženjeringa prikazanih u tablici 1 uključuju njihov potencijal da projektima ruralnog razvoja ponude povoljnije uvjete od onih koje daju banke ili druge komercijalne financijske institucije. Osim toga, jamstveni fondovi programa ruralnog razvoja mogu osigurati bolji pristup komercijalnim kreditima, a subvencije kamatnih stopa mogu malim i srednjim poduzećima iz ruralnih područja olakšati otplatu duga smanjenjem iznosa kamata koje moraju otplatiti vlastitim sredstvima.

© TIM HUDSON

Tablica 1. Pregled potencijalnih instrumenata financijskog inženjeringa

Kreditni fondovi

Definicija

Kredit je oblik financijskog zaduženja koje uključuje glavnica (iznos koji je posudio zajmodavac) i kamatu (troškove kredita). Obveze zajmodavca i zajmodavca povezane s otplatom (i jamstvima) definiraju se ugovorom (zajmovnim ili kreditnim).

Pojam revolving kreditni fond odnosi se na izvor novca koji se daje u zajam različitim razvojnim projektima malih poduzeća. Izdavanje drugih zajmova za nove projekte moguće je kad se otplate glavnice i kamata za pojedine projekte.

Iskoristivost

Kreditni fondovi koji koriste sufinanciranje Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj mogu malim i srednjim poduzećima ponuditi povoljnije uvjete od komercijalnih kredita. Taj tip financijskog instrumenta idealan je za mala i srednja poduzeća koja zadovoljavaju EPRFF-ove kriterije za financiranje, ali ne mogu dobiti komercijalni kredit.

Fond rizičnog kapitala

Definicija

Fond rizičnog kapitala najčešće se sastoji od privatnog kapitala i usmjeren je na perspektivna poduzeća s visokim potencijalom rasta. Fond zarađuje kupnjom udjela u poduzećima u koja ulaže i koja su većinom povezana s novim tehnologijama.

U zamjenu za visok rizik povezan s ulaganjima u manje tvrtke koje još nisu dokazale svoje poslovanje na tržištu, fond rizičnog kapitala ponekad preuzima velik dio kontrole nad donošenjem odluka u poduzeću, kao i znatan udio u njegovu vlasništvu (i vrijednosti).

Iskoristivost

Fond rizičnog kapitala može se iskoristiti u okviru programa ruralnog razvoja ako se utvrdi postojanje malih i srednjih poduzeća s razvojnim potencijalom i kapacitetom za uvođenje inovacija.

Fondovi rizičnog kapitala zanimljivi su mladim poduzećima koja nisu dovoljno velika da prikupe kapital na tržištu i nisu razvila poslovanje do razine koja bi im osigurala bankovni kredit.

Ti su financijski instrumenti prikladni u slučajevima kada su mala i srednja poduzeća spremna odreći se dijela kontrole nad procesom donošenja odluka.

Subvencija kamata

Definicija

Subvencije kamata u sklopu programa ruralnog razvoja predstavljaju pomoć otplate kamata na zajmove. Temelje se na metodama izračuna naznačenima u programu ruralnog razvoja država članica.

Iskoristivost

Subvencija kamata može se ponuditi u onim situacijama u kojima postoji kritična masa ruralnih poduzeća koja su sposobna osigurati kredit (imaju odgovarajuće pokriće ili mogu osigurati jamstva koja zahtijevaju komercijalne financijske institucije), no vlasnici malih i srednjih poduzeća nisu sigurni u stalnost pritoka novca u svojim poduzećima. Mala i srednja poduzeća često zajmove smatraju rizičnima, stoga od njih odustaju (čime, istodobno, odustaju i od provedbe razvojnih programa). Program subvencije kamata takvim malim i srednjim poduzećima može ublažiti financijski teret i uvećati samopouzdanje potrebno da nastave s projektima.

Jamstveni fondovi

Definicija

Jamstveni fond koristi se za pružanje financijskih jamstava za kredit koji podiže ruralno poduzeće ili organizacija te olakšava pristup sredstvima iz banaka. Jamstveni fond uplaćuje iznos koji banka koristi kao zalog za kredit koji daje projektu ruralnoga razvoja. Kada je kredit otplaćen, banka vraća iznos jamstva u jamstveni fond.

Iskoristivost

Jamstveni fond je dobra opcija u slučaju da analiza malih i srednjih poduzeća na području nekog programa ruralnog razvoja potvrđuje postojanje kritične mase poduzeća koja nisu u mogućnosti prikupiti dovoljna jamstva ili pokrića da bi osigurala kredit iz komercijalnih izvora.

Korištenje jamstvenog fonda može povećati izgleda malih i srednjih poduzeća za dobivanje komercijalnog kredita.

Dionički fond

Definicija

Dionički fond preuzima vlasnički udjel nekog poduzeća, u obliku dionica izdanih ulagačima.

Iskoristivost

Dionički fond može se iskoristiti u onim programima ruralnog razvoja na čijem je području analizom utvrđeno postojanje malih i srednjih poduzeća s razvojnim potencijalom i kapacitetom za uvođenje inovacija te otvorenosti prema mogućem utjecaju vanjskih dioničara na proces donošenja odluka u njihovu poduzeću.

Sufinanciranje iz programa ruralnog razvoja za dioničke fondove poželjno je gdje postoje mlada poduzeća koja nisu dovoljno velika da prikupe kapital na burzi i nisu razvila poslovanje do razine koja bi im osigurala bankovni kredit.

Iskustva iz drugih razvojnih fondova Europske unije, poput strukturnih, pokazuju da instrumenti financijskog inženjeringa mogu privući razmjerno velika sredstva iz privatnog sektora. To znači da sredstva Europske unije dodijeljena instrumentima financijskog inženjeringa „idu dalje“, ne samo zato što se financijski instrumenti mogu reciklirati nego i zato što im je za postizanje istog rezultata potrebno manje sredstava EU-a – stoga više novca ostaje za druge ulagačke projekte malih i srednjih poduzeća.

Takvi višestruki učinci¹ pojavili su se, u različitoj mjeri, u državama članicama koje koriste financijske instrumente. Takva iskustva upućuju na to da upotreba financijskih instrumenata u sklopu programa ruralnog razvoja može poslužiti kao katalizator i otvoriti pristup kako privatnim tako i ostalim javnim sredstvima.

Osim toga, iskustva iz strukturnih fondova pokazuju i to da se sredstva programa ruralnog razvoja, usmjerena kroz financijske instrumente, mogu povećati kamatama, dividendama i ostalim načinima stjecanja

dobiti i tako otvoriti daljnji prostor za ulaganje u ruralni razvoj. Nadalje, pokazalo se da uključivanje privatnog sektora kao partnera u financiranju osigurava posebne vještine i znanja, između ostalog i o tome kako unaprijediti učinak poduzeća ili organizacije koji vode projekt ruralnog razvoja, što podiže kvalitetu projekata i pooštava financijsku disciplinu.

Trenutačno stanje

No, bez obzira na navedene prednosti, analiza korištenja instrumenata financijskog inženjeringa Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj prikazanih u tablici 1 utvrdila je da je za njih iskazalo zanimanje samo osam država članica – Belgija, Bugarska, Francuska, Grčka, Italija, Latvija, Litva i Rumunjska. Te zemlje osiguravaju potporu kroz I. i III. prioritetnu os programa ruralnoga razvoja namijenjenih aktivnostima pod mjerama 121 (modernizacija poljoprivrednih gospodarstava), 123 (dodavanje vrijednosti poljoprivrednim i šumarskim proizvodima), 312 (pokretanje i razvoj poduzeća) i 313 (poticanje djelatnosti u turizmu).

Javna potrošnja za te financijske instrumente programa ruralnog razvoja za razdoblje od 2007. do 2013. procjenjuje se na oko 531 milijun eura. To je vrlo mali postotak (0,3%) ukupnog proračuna 88 programa ruralnog razvoja.

Podaci o financijskim izdacima programa ruralnog razvoja govore da samo pet država članica (Bugarska, Italija, Latvija, Litva i Rumunjska) aktivno koriste financijske instrumente Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, poput kreditnih i jamstvenih fondova. Nijedna od država članica koje su uvele financijski inženjering u svoje programe ruralnog razvoja nije do siječnja 2012. osnovala fond rizičnog kapitala niti pokrenula program subvencije kamata.

Istraživanje² koje je 2012. godine provela Europska mreža za ruralni razvoj (EMRR) upozorilo je na ono što dionici programa ruralnog razvoja doživljavaju kao prepreke široj upotrebi financijskih instrumenata u trenutačnom programskom razdoblju Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Prema povratnim informacijama upravljačkih tijela programa ruralnog razvoja, procjenjuje se da spomenuti financijski instrumenti zbog svoje složenosti zahtijevaju dodatne upravljačke resurse, uz neizvjesnost o složenosti dodatnih pravila kontrole koja će se primjenjivati. Naglašen je također i strah od mogućih financijskih korekcija i smanjivanja proračuna u slučaju da se financijskim instrumentima ne upravlja na odgovarajući način. Neka su upravljačka tijela mišljenja da je potražnja za financijskim instrumentima programa ruralnog razvoja mala i zato što je komercijalno tržište dosad bilo u stanju zadovoljiti financijske potrebe malih i srednjih poduzeća iz ruralnih područja.

Prema trenutačnim pravilima Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj teško je kombinirati bespovratna sredstva koja dodjeljuje program ruralnog razvoja s pomoći dobivenom financijskim instrumentima. To je također nešto što obeshrabruje upravljačka tijela.

Ovo su dakle najistaknutiji problemi zbog kojih je 88 programa ruralnog razvoja relativno slabo prihvatilo financijske instrumente u trenutačnom programskom razdoblju Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

Izgleđi za budućnost

S obzirom na to da financijski instrumenti osiguravaju potencijalnim korisnicima i administraciji programa ruralnog razvoja mnoge koristi, očekuje se da će se u idućem programskom razdoblju Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (2014. – 2020.) više pozornosti obratiti na instrumente financijskog inženjeringa. Tome će pripomoći i uvođenje Zajedničkog strateškog okvira,³ koji će odrediti usklađena zajednička provedbena pravila za europske fondove sa zajedničkim upravljanjem.

Novi Zajednički strateški okvir trebao bi stvoriti bolje uvjete za usvajanje instrumenata financijskog inženjeringa, koje će programi ruralnog razvoja moći iskoristiti za uvođenje šireg spektra mogućnosti za pomoć potencijalnim korisnicima u korištenju sredstava EPFRR-a u sklopu PRR-a.

Jedna od glavnih predviđenih inovacija Zajedničkog strateškog okvira tiče se osiguravanja odgovarajuće razine prilagodljivosti koja bi omogućila kombiniranje financijskih instrumenata programa ruralnog razvoja s klasičnim programima bespovratnih sredstava. Uvođenjem veće prilagodljivosti želi se pomoći malim i srednjim poduzećima da dođu do

financijske potpore programa ruralnog razvoja. U takvim će okolnostima poljoprivrednici i ostali korisnici bespovratnih sredstava potpore programa ruralnog razvoja moći iskoristiti financijske instrumente za dobivanje jamstava neophodnih za određena ulaganja.

Planiraju se i mogućnosti kombiniranja bespovratnih sredstava sa zajmovima programa ruralnog razvoja iz financijskih instrumenata, za pokrivanje većeg dijela ukupnih troškova nekoga projekta. Mala i srednja poduzeća tako će lakše doći do ukupnog iznosa potrebnog za određeni projekt, što bi trebalo potaknuti veća ulaganja u projekte ruralnog razvoja.

Društvo, gospodarstvo i okoliš europskog sela mogli bi imati značajne koristi od porasta takvih razvojnih aktivnosti. Financijski instrumenti programa ruralnog razvoja mogu dakle umnogome pomoći državama članicama pri pronalaženju novih načina suočavanja s gospodarskom krizom u ruralnim područjima.

Iz tih razloga sve više dionika ruralnog razvoja želi razumjeti potencijalne mogućnosti različitih instrumenata financijskog inženjeringa u provedbi programa ruralnog razvoja. Na idućim stranicama slijede dodatne informacije o toj temi – pojašnjava se kako u tu svrhu iskoristiti Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, ističu se važni problemi te predviđa budućnost instrumenata financijskog inženjeringa Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

© TIM HUDSON

(3) Glava IV, Uredba o Zajedničkom strateškom okviru (članci 32-40).

Jamstveni fondovi pomažu malim i srednjim poduzećima u osiguravanju razvojnih sredstava

Jamstveni fondovi igraju važnu ulogu u poticanju aktivnosti vezanih uz ruralni razvoj jer poduzećima u ruralnim područjima mogu osigurati cjeloviti financijski paket potreban za provedbu razvojnih projekata.

Poljoprivredno gospodarstvo ili drugo malo ili srednje poduzeće koje se prijavi za dodjelu bespovratnih sredstava iz programa ruralnog razvoja obično dobiva tek dio ukupnog novca potrebnog za provedbu projekta. Poduzeće potom treba pronaći preostala sredstva za svoje ulaganje. Za pokrivanje preostalog dijela troškova može se podići kredit u banci, no većina banaka zahtijeva neku vrstu jamstva kako

bi zaštitile svoj novac u slučaju da projekt propadne. Bez takvog osiguranja malo ili srednje poduzeće često ne može dobiti kredit, pa ni provesti razvojni projekt. Nudeći osiguranje u obliku jamstva za povrat kredita u slučaju neuspjeha projekta, jamstveni fond može premostiti taj financijski jaz.

Europski strukturni fondovi već sufinanciraju pokretanje jamstvenih fondova, a programi ruralnog razvoja počeli su u te svrhe koristiti sredstva Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

© TIM HUDSON

U južnoj je Italiji osnovan Jamstveni fond koji, koristeći sufinanciranje Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, pomaže lokalnim poljoprivrednicima doći do potrebnih sredstava za jačanje konkurentnosti poslovanja. Fondom upravlja talijanski Institut za prehrambenu i poljoprivrednu proizvodnju za tržište (*Institute of Food Services for the Agricultural Market, ISMEA*), javno tijelo usko povezano s ministarstvom poljoprivrede.

Giorgio Venceslai iz ISMEA-e objašnjava: „U Italiji postoji središnji jamstveni fond, no njime nisu pokrivena poljoprivredna poduzeća. Svjesni smo problema s kojima se suočavaju poljoprivrednici pokušavajući doći do jamstava za kreditiranje razvojnih projekata, koje od njih traže komercijalne institucije. Posebice je bilo teško novim poduzećima te mladim poduzetnicima iz poljoprivrednog sektora. Osim toga, nove uredbe o bankovnom kapitalu (poznate kao Basel II) pretpostavljale su postojanje nekog državnog jamca koji će osigurati snažniju zaštitu kako bi se smanjila rizičnost poljoprivrednih poduzetničkih inicijativa.“

Zbog tih i sličnih problema bilo je potrebno pokrenuti Jamstveni fond za poljoprivrednike za koji bi dio sredstava osigurao Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. Tim fondom upravlja ISMEA, a osmišljen je pod nadzorom i uz potporu ministarstva poljoprivrede. Operativna pravila fonda (poput granica na visinu jamstva i procedura) razvijena su u dogovoru sa savezima seljaka i Talijanskom bankarskom udrugom.

Gospodin Venceslai pojašnjava način rada financijskih instrumenata: „Poljoprivrednik dođe u banku zatražiti zajam. Banka procjenjuje zahtjev uzimajući u obzir njegov kreditni rejting i financijsku održivost projekta. Ako poljoprivrednik nema dovoljno osiguranje ili jamstvo, banka traži jamstva od fonda. Banka, a ne sam poljoprivrednik, traži izdavanje jamstava. Naš fond pokriva samo mala i srednja poduzeća i ne izdaje jamstva za velike tvrtke. Možemo pokriti više od 70 posto zajma za većinu poduzeća, odnosno 80 posto kad je riječ o mladim poljoprivrednicima. Mikro i mala poduzeća ne mogu dobiti jamstva procijenjena na više od milijun eura, a gornja granica za srednja poduzeća iznosi 2 milijuna eura.“

Iz rada talijanskog Jamstvenog fonda mogu se izvući neke važne pouke. „Mnogi su poljoprivrednici mislili da se jamstvo dobiva besplatno te da predstavlja neki oblik 'poklona' države“, objašnjava gospodin Venceslai, „pa je najveći izazov bio objasniti poljoprivrednicima da fond, iako postoji da bi njima pomogao, mora poštovati temeljna financijska načela te da je za rizik određenog projekta odgovorno poduzeće, a ne fond. Ne možemo pomoći baš svim poljoprivrednicima jer moramo zaštititi fond od projekata koji su, iz različitih razloga, procijenjeni kao previše rizični.“

Kad je riječ o ključnim faktorima uspjeha vezanim uz upravljanje jamstvenim fondom sufinanciranim iz Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, gospodin Venceslai kaže: „Fond posluje relativno kratko, no već mogu istaknuti pet ključnih pouka. Kao prvo, jamstveni fond treba imati stroge modele procjene rizika. To je od temeljne važnosti. Kao drugo, aktivnost valja procjenjivati dugoročno, posebice tijekom prvih godina koje mogu predstavljati priličan izazov. Kao treće, ključno je imati dobar informacijsko-tehnološki sustav. Kao četvrto, da bi fond uspješno poslovao, u njemu moraju biti zaposleni vješti djelatnici koji znaju upravljati zahtjevima za jamstvom i razumjeti potrebe i banke i poljoprivrednika. I na koncu, ali ne i manje važno, potrebno je izgraditi dobar odnos sa udruženjima seljaka i bankama“.

Ti su faktori uspjeha od iznimne važnosti za ostale jamstvene fondove koji koriste sredstva programa ruralnog razvoja kako bi ruralnim poduzećima olakšali pristup razvojnim sredstvima. Drugi primjer dolazi iz Rumunjske, gdje je uz pomoć sredstava Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj osnovan Jamstveni fond za ruralne kredite u Rumunjskoj (*Rural Credit Guarantee Fund of Romania, RCGF*).

Kao razlog osnivanja RCGF-a zamjenica generalnog direktora fonda navodi: „RCGF je nastao na temelju našeg iskustva s pretprijetnim programom SAPARD, koji je osiguravao novčanu potporu ruralnim područjima. Tijekom te suradnje prepoznati su problemi s kojima se suočavaju ruralna poduzeća kada žele dobiti kredit. Ti su problemi predstavljali prepreku razvoju ruralnih područja, što je bio jedan od prioriteta europskih potpora, te su sprečavali bolje korištenje raspoloživih financijskih sredstava Europske unije“.

„U takvim okolnostima bilo je neophodno stvoriti financijski instrument koji će omogućiti bolji pristup sredstvima u nacionalnom planu ruralnog razvoja povećavajući sposobnost poduzeća da dobiju kredit za financiranje privatnih ulaganja u investicijske projekte u ruralnim područjima.“ Potreba za pokretanjem jamstvenog fonda opisana je u nacionalnom planu ruralnog razvoja, a upravljačko tijelo bilo je znatno uključeno u osmišljavanje RCGF-a.

Važno je bilo da RCGF od početka bude dovoljno prilagodljiv kako bi mogao osigurati pomoć različitim oblicima ruralnih poduzeća jer uključuje i sredstva Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj iz I. i III. prioritetne osi nacionalnog programa za ruralni razvoj (npr. mjera 123 – dodavanje vrijednosti poljoprivrednim i šumarskim

© TIM HUDSON

proizvodima, uključujući i odgovarajuća nacionalna sredstva; mjeru 312 – potpora pokretanju i razvoju mikropoduzeća; i mjera 313 – poticanje djelatnosti u turizmu).

Kao i u talijanskom slučaju, RCGF osigurava jamstva koja pokrivaju do 80 posto iznosa zajma. Gospodin Bratu primjećuje da se „jamstvo daje u kreditnoj valuti, a razdoblje važenja jamstva može biti jednako trajanju kredita, uz dodatno razdoblje od 60 dana. Nakon odobrenja, jamstva se mogu isplatiti u roku od 15 dana od primitka zahtjeva banke. S bankama dobro surađujemo, a dogovoreno je da obavijeste fond o bilo kojoj aktivnosti koja bi se mogla pokazati kao kreditni rizik.“

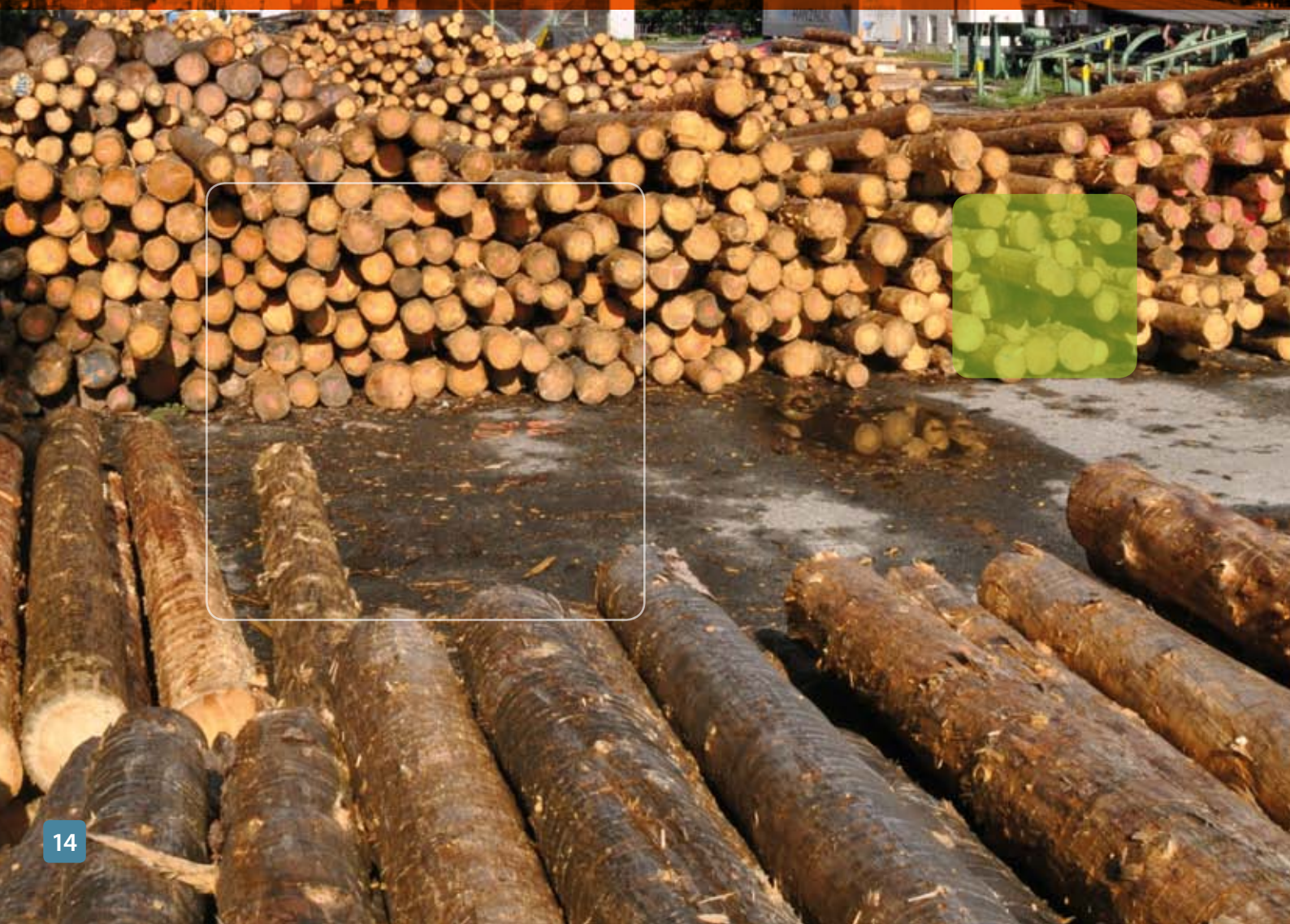
Više informacija potražite na:

Italija: <http://www.ismea.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/113>

Rumunjska: http://www.madr.ro/pages/dezvoltare_rurala/Brosura-FGCR-2010.pdf

Mogućnosti instrumenata financijskog inženjeringa u sklopu politike ruralnog razvoja EU-a

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) može raspodjeljivati potpore u obliku bespovratnih sredstava ili putem inovativnijih instrumenata financijskog inženjeringa. Očekuje se da će bolja usklađenost pravila financiranja u Uniji dovesti do stvaranja većeg broja financijskih instrumenata u okviru spomenutog fonda.

Područje djelovanja ruralnih poduzeća i razvojnih organizacija koje mogu iskoristiti instrumente financijskog inženjeringa Europskoga fonda za ruralni razvoj iznimno je široko – uključuje sve segmente poljoprivrednog sektora, industriju proizvodnje hrane, vlasnike i upravitelje šuma, nepoljoprivredna mikro-poduzeća koja posluju u ruralnim područjima, poljoprivrednike koji svoje poslovanje proširuju u nepoljoprivredne djelatnosti, poduzeća koja se bave ruralnim turizmom kao i ona koja razvijaju projekte vezane uz očuvanje ruralnog naslijeđa.

Takav širok raspon pomoći koju nudi Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj otvara mnoge mogućnosti za ruralni razvoj, a njegovi korisnici mogu (u skladu s pravilima o državnoj pomoći ili prekomjernoj kompenzaciji troškova)⁴ kombinirati potporu različitih financijskih instrumenata ovog fonda. Ti instrumenti mogu investirati u pokretanje i rane faze razvoja poduzeća i organizacija ili za svrhe osigurati jamstva. Financijski instrumenti Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj mogu osigurati potporu i inicijativama za rast i širenje poslovanja.

Zanimanje za financijske instrumente Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj među državama članicama nastavlja rasti, a trenutni pravni okvir osigurava određenu dozu prilagodljivosti. U njega su međutim uključena i određena ograničenja za dodjelu sredstava EPFRR-a tvrtkama koje se nalaze „u problemima“. S druge strane, regulatorni okvir potiče učinkovito korištenje financijskih instrumenata EPFRR-a, pa tako i ponovno korištenje resursa korištenih u okviru tih instrumenata, a za financiranje daljnjih aktivnosti financijskog inženjeringa.

(4) Više informacija o državnoj pomoći i prekomjernoj kompenzaciji troškova dostupno je na: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/sme_handbook.pdf

Osmišljavanje financijskih instrumenata EPFRR-a

Za osmišljavanje financijskih instrumenata Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj potreban je jasno definiran proces, pa pri pokretanju novoga fonda vlasti država članica moraju slijediti više ključnih koraka u ostvarenju cilja. To prvenstveno uključuje održavanje internih rasprava na nacionalnoj ili regionalnoj razini kako bi se ustanovila potražnja za novim fondom, te osiguravanje potrebne političke potpore za odabrani pristup. Možda će biti potrebno dopuniti program ruralnog razvoja, kao i nacionalna ili regionalna pravila vezana uz EPFRR-ove administrativne procedure. Jednom kad se postave pravni temelji, odabire se

upravitelj fonda, koji potpisuje ugovor s upravljačkim tijelom.

Potom se odabiru posredničke organizacije koje će pomoći primjeni i promidžbi fonda. One mogu poslužiti i kao dio sustava nadzora i kontrole koji je dio obaveze izvješćivanja koju upravitelj fonda ima prema upravljačkom tijelu. Još jedan važan aspekt o kojem treba voditi računa u fazi osmišljavanja i pokretanja fonda jesu procedure njegovog zatvaranja. Za navedene pripremne korake potrebno je otprilike šest mjeseci.

Upravljačko tijelo i Europska komisija mogu obaviti određene provjere financijskih instrumenata Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj prije samog pokretanja fonda:

- Svi fondovi koji koriste sredstva Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj moraju biti osnovani kao neovisne pravne osobe.
- Mora postojati dokaz da su ili novoosnovani temeljem sporazuma među dionicima ili da čine odvojeni financijsku cjelinu unutar postojeće financijske institucije;
- Osim toga, fond mora imati vlastiti račun koji je odvojen od drugog računa na koja dolaze EPFRR-a.

Europska komisija ne uključuje se u financijsku shemu i ne može biti partner niti dionik fonda.

Ostala pravila mogu se odnositi na uvjete EPFRR-ove pomoći, posebice za definiranje očekivanih rezultata tijekom trajanja financijskog instrumenta i njegovu ulagačku strategiju, njegov način primjene i praćenja, kao i naknade za zatvaranje instrumenta.

Nakon što se odobre, sredstva za sufinanciranje mogu se prebaciti iz Europskoga fonda za ruralni razvoj na financijske instrumente ruralnog razvoja. EPFRR uplaćuje sredstva ili odjednom ili u obrocima. Sredstva EPFRR-a kojima se sufinanciraju financijski instrumenti smatraju se potrošenima u istoj poslovnoj godini kada su i prebačena u financijske instrumente.

Početni iznos omogućuje djelovanje fonda prve dvije godine. Nacionalna potpora fondu mora mu biti doznačena istodobno kad i EPFRR-ova sredstva. Udio u financiranju (RDP-a) morao bi se uvijek poštovati, a u slučajevima gdje vrijedi nekoliko mjera s različitim udjelima sufinanciranja, nužan je pristup koji vodi računa o omjerima.

Kao i ostale projekte Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, i financijske instrumente valja pažljivo nadgledati te pratiti njihov učinak kako bi se upravljanje usmjerilo prema zadanim ciljevima. Upravljačkom tijelu se na kraju svake financijske godine dostavlja plan praćenja aktivnosti na odobrenje.

© TIM HUDSON

Planovi za praćenje aktivnosti financijskih instrumenata programa ruralnog razvoja trebali bi sadržavati sljedeće informacije:

- kreditni ili jamstveni portfelj za narednu godinu;
  - podatke o stopi izloženosti riziku za tekuću godinu;
  - pokazatelje o mogućoj godišnjoj stopi neotplativih kredita;
  - pojedinosti o bilo kakvim promjenama koje se tiču kreditnih ili jamstvenih kriterija i uvjeta;
  - godišnju analizu upravljanja troškovima koje pokriva fond, vodeći računa o maksimalnim iznosima navedenim u ugovoru o financiranju;
  - sve ostale informacije predviđene u ugovoru o financiranju.
- Sve navedene informacije treba uvrstiti u godišnja izvješća upravljačkih tijela.

Prijedlog Komisije za financijske instrumente nakon 2013.

Trenutačnim financijskim instrumentima Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj većinom upravljaju javna tijela, a financiraju se uglavnom srednja i dugoročna ulaganja u srednje i velike projekte. Nakon usvajanja novog Zajedničkog strateškog okvira (ZSO)⁵, najavljeno je daljnje širenje djelovanja financijskih instrumenata namijenjenih ruralnim područjima (primjerice, korištenje manjih kredita i/ili upravljanje fondovima izvan javnog sektora). Zajednički strateški okvir primjenjivat će u financijskom razdoblju od 2014. do 2020. godine i trebao bi osigurati jasne upute za korištenje Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj te ostalih fondova Unije.

Uvođenjem pravila iz Zajedničkog strateškog okvira u provedbu Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, on bi trebao postati temeljna komponenta fondova pod Zajedničkim strateškim okvirom. Fondovi Zajedničkog strateškog okvira uključivat će Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Europski socijalni fond (ESF), Kohezijski fond (CF) i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR).

Zajednički strateški okvir trebao bi biti dovoljno detaljan da uvede poboljšanja u koordinaciji među fondovima EU-a, a istodobno dovoljno prilagodljiv da svakoj politici koju pokriva omogući ispunjavanje ciljeva. Odredbe o financijskim instrumentima dio su Glave IV. predložene Uredbe o Zajedničkom strateškom okviru (članci 32-40). Važno je napomenuti da se ne predviđa uvođenje novih pravila za upravljanje financijskim instrumentima Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj te da će glavna pravila biti iz Zajedničkog strateškog okvira.

Taj se pristup predlaže kako bi se uvela jasnija pravila za pristup komplementarnim sredstvima, čime će se pojednostavniti i uskladiti provedba politika. Njime bi se trebala optimirati sinergija fondova Zajedničkog strateškog okvira, a time i poboljšati učinkovitosti svakoga od njih. Najavljeno usklađivanje odnosi se na pravila o ispunjavanju uvjeta, praćenje, izvještavanje i evaluaciju te kvalitetu provedbe i kontrole. Ono će se primjenjivati na sve financijske instrumente Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

Takav sveobuhvatni pravni okvir osigurat će jasna pravila te omogućiti bolje kombiniranje financijskih instrumenata

© TIM HUDSON

(5) Vidjeti radni dokument: *Elementi Zajedničkog strateškog okvira za razdoblje od 2014. do 2020. (Elements for a Common Strategic Framework 2014 to 2020 the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund SWD(2012) 61 final)*

s ostalim oblicima potpore, posebice s bespovratnim sredstvima. To bi, nadalje, trebalo otvoriti mjesto širem spektru lakše provedivih mogućnosti te potaknuti oblikovanje dobro osmišljenih programa pomoći.

Predložene su i brojne inovacije u upravljanju ruralnim financijskim instrumentima. Raspravlja se o mogućnosti stvaranja „krovnog fonda“ koji bi mogao koristiti sredstva iz više od jednog izvora te o prijedlogu da se upravljačkim tijelima omogućiti izravno upravljanje kreditnim i jamstvenim fondovima programa ruralnog razvoja. Tijela Europske unije – poput Europske investicijske banke ili Europskoga investicijskog fonda – moći će postati partneri u instrumentima sufinanciranim sredstvima Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Isto će tako međunarodne financijske institucije, čiji su dioničari države članice, moći iskoristiti EPFRR za potporu razvoju ruralnih područja. Postoji i mogućnost da se postavi instrument na razini Europske unije, a zanimljivo je i to da prilagodljivi Zajednički strateški okvir dopušta i korištenje instrumenata Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj za provedbu međunarodnih i prekograničnih projekata.

Još jedan spomena vrijedan aspekt Zajedničkog strateškog okvira odnosi se na ponudu tzv. standardiziranih modela financijskih instrumenata. Njihov je cilj

pojednostavljenje procesa pokretanja financijskih instrumenata na razini država članica korištenjem najboljih pristupa planiranju, provedbi i evaluaciji u programskim ciklusima različitih financijskih instrumenata, a osmišljeni su tako da mogu djelovati u različitim uvjetima te da ih upravljačka tijela država članica mogu prilagoditi svojim posebnim razvojnim potrebama na nacionalnoj i/ili regionalnoj razini.

Ex-ante planiranje

Jedan od najvažnijih aspekata nacрта Uredbe o Zajedničkom strateškom okviru koji se tiče financijskih instrumenata jest naglašavanje važnosti pripremnih radnji. Kako bi se osiguralo da se sredstva programa ruralnog razvoja koriste za ciljane djelatnosti za koje postoji potražnja, svi će financijski instrumenti trebati provesti odgovarajuću *ex-ante* procjenu. Svaki će financijski instrument provoditi vlastitu *ex-ante* analizu kojom će se odrediti kakva je potražnja tržišta za potporom. Time se želi potaknuti stvaranje financijskih instrumenata za koje postoji potražnja i koji će popuniti prazninu koja postoji na tržištu financijskih usluga.

Svaki bi se novi financijski instrument trebao dakle pozabaviti onim razvojnim potrebama za koje je analizom utvrđeno da nisu pokrivene postojećim modelima financiranja. *Ex-ante* analizom procijenit će se zahtjevi tržišta i u skladu s tim odrediti veličina fonda. Trebat će također pokazati

da postoji dodana vrijednost kako bi se osiguralo da je predložen odgovarajući tip financijskog instrumenta kojim će se nadoknaditi utvrđeni nedostaci na tržištu ili popuniti praznine među postojećim modelima financiranja. Ovakav provjereni način planiranja potpore ruralnom razvoju umanjit će rizik od preklapanja s postojećim oblicima pomoći. *Ex-ante* procjene stoga moraju biti transparentne i treba ih se svako toliko revidirati. Ako se primijene na odgovarajući način, mogu biti korisno sredstvo za unaprjeđenje kvalitete učinaka Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj i poticanje usklađenih pristupa upravljanja javnim fondovima.

Procjene se mogu uključiti u *ex-ante* evaluacije koje će se provoditi tijekom osmišljavanja programa ruralnog razvoja za razdoblje od 2014. do 2020. ili se mogu provesti u idućem programskom razdoblju, prije pokretanja novog financijskog instrumenta.

Još je uvijek potrebno utvrditi kako će se fondovi Zajedničkog strateškog okvira koristiti nakon završetka programa 2014. – 2020. S obzirom da financijski instrumenti recikliraju svoja sredstva, oni mogu nastaviti svoj rad i nakon 2020. Predviđa se da se raspoloživa sredstva i dobiti jedinog programa ruralnog razvoja moraju iskoristiti u razdoblju od najmanje osam godina nakon njihovog završetka, u skladu s njegovim zacrtanim ciljevima.

Ex-ante procjena ruralnih financijskih instrumenata: korištenje provjerenog pristupa dobre prakse

Revizijom financijskih instrumenata koje financira Europska unija, koju je proveo Europski revizorski sud (ERS),⁶ utvrđena je dobra praksa u ex-ante procjenama. Procjena potreba koju je u Švedskoj proveo Europski investicijski fond (EIF) istaknuta je kao ogledni model koji se može koristiti i u drugim zemljama.

EIF-ova procjena potreba dovršena je u siječnju 2007. i uključivala je:

EIF-ova procjena potreba dovršena je u siječnju 2007. i uključivala je:

- analizu na nacionalnoj razini ponude i potražnje za financiranjem malih i srednjih poduzeća prema tipu financijskog instrumenta i, gdje je to bilo moguće, uzimajući u obzir regionalne posebnosti;
- područja u kojima je bilo moguće utvrditi postojanje jaza u potražnji i ponudi financiranja i područja na kojima on nije postojao;
- uspostavljanje veze s prethodnim i ostalim oblicima potpora Europske unije kojima bi se mogle podmiriti potrebe za financiranjem;
- informacije o planiranim promjenama u sustavu sufinanciranja (raspodjela sredstava), uključujući i poveznicu s operativnim programom predanim Komisiji na odobrenje;
- informacije o potencijalnim nositeljima provedbe program financiranja.

Analiza potreba za financijskim potporama za mala i srednja poduzeća provedena je kroz niz konzultacija sa dionicima na tržištu, kako iz javnog tako i iz privatnog sektora. Nakon pojedinačnih razgovora s ključnim dionicima, održana je velika radionica.

Vrlo vrijedan ex-ante uvid o financijskim potrebama malih i srednje velikih poduzeća dobiven je zahvaljujući ovoj procjeni, a bila je od pomoći i u osmišljavanju i provedbi potpore Europskog investicijskog fonda malim i srednjim poduzećima u Švedskoj.

© EUROPEAN UNION

(6) http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=E610A03D-963D-173A-D287-6451904FC151

© TIM HUDSON

Švedska perspektiva

Capital grupa Švedske ruralne mreže osnovana je da bi se odgovorilo na probleme propadanja sela i rasta gradova, što dovodi do sve većeg ulaganja u velike gradove i sve manjeg ulaganja u ruralna područja. Grupa je željela ustanoviti je li problem u tome da ulagači ne vide dovoljni potencijal u ruralnim poduzećima ili je pak riječ o nedovoljnom broju poduzetnika spremnih na ulaganja. Zanimalo ju je što sprečava ulaganja u ruralna područja.

Vrlo mali dio ispitanih ruralnih poduzeća izjavio da je imao problema u pronalaženju investicija. Capital grupa, sastavljena od pojedinaca s velikim iskustvom u različitim aspektima ruralnog poduzetništva i financija, bila je međutim mišljenja da te rezultate treba pažljivo interpretirati. Poslovanje je u nezavidnom položaju. Ruralna Švedska već godinama propada, a stanje je dodatno pogoršano sve lošijim lokalnim uslugama.

Poljoprivredna poduzeća prijavila su najmanje problema. Kapitala ima mnogo; takva su poduzeća kupila velika i učinkovita postrojenja i strojeve dajući u zalog zemlju i šume. Za razliku od njih, drugi vlasnici poduzeća prisiljeni su birati između dizanja hipoteke na vlastitu kuću ili odustajanja od zajma.

Grupa je primijetila da konvencionalne ekonomske teorije i koncepti ne objašnjavaju kako globalizacija i interakcija između banaka i seoskih i gradskih poduzetnika utječe na lokalno gospodarstvo. Niska razina investiranja nije rezultat tržišnog neuspjeha (kada tržišne sile ponude i potražnje ne dovode do optimalne cijene, op. ur.) nego prije istjecanje i gubitak kapitalnih sredstava za investiranje iz lokalnog gospodarstva. Obiteljske su uštedevine diljem zemlje „zarobljene“ u financijskim institucijama koje su ih reinvestiraju

u poduzeća. No, ruralnim poduzetnicima je na raspolaganju puno manje financijskih sredstava nego korporacijama u velikim gradovima. Korporacije imaju najveće koristi od globalizacije, a to je posebno vidljivo u vremenima gospodarske krize.

Grupa također smatra da su se ruralne financijske institucije, štedionice i zadružne banke, pokrenute da bi razvile lokalno gospodarstvo i očuvale financijske interese svojih članova, okrenule isključivo stvaranju profita. Te su institucije bile ključne za stvaranje negativne spirale uslijed koje oslabljeno gospodarstvo vodi k još slabijem. U ulaganjima u manja poduzeća u ruralnim područjima, posebice u onima u kojima gospodarska djelatnost slabi, banke vide veći rizik i manju dobit.

Bez obzira na to koje rješenje za preokretanje toga trenda politički savjetnici nudili, većina drži da će nedostatak jeftine energije iz temelja promijeniti društvo budućnosti. Znamo da je svjetskih zaliha fosilnih goriva sve manje, dok potražnja za njima raste, posebice u Aziji.

To znači da smo suočeni s velikom i brzom tranzicijom cjelokupnog društva, s prilično nesigurnim ishodom. Nadamo se da ćemo u toj tranziciji, uz pomoć tehnološkog razvoja i djelotvornih tržišta, imati vremena preusmjeriti resurse i ulagati. Međutim, preuzeli smo velik rizik zadužujući se da bismo mogli ulagati u infrastrukturu utemeljenu na fosilnim gorivima, koja sad pomalo zastarijeva. Poduzeća, kako seoska tako i gradska, morat će na brzinu izmijeniti svoje bilance i, bez obzira na to što su u dugovima, iznaći načina da osiguraju novu infrastrukturu bez daljnjeg zaduživanja.

Ponuda i potražnja za ruralnim instrumentima financijskog inženjeringa

Instrumenti financijskog inženjeringa, uz pomoć raznih fondova – od Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj do strukturnih fondova – pružaju potporu malim i srednjim ruralnim poduzećima. Bez obzira na to što mala i srednje velika poduzeća još uvijek nemaju dovoljno informacija o mogućnostima koje im se nude, potražnja neprekidno raste. No, mala i srednja poduzeća iz ruralnih dijelova nekih od država članica ne mogu dobiti financijsku potporu kreditnih institucija, čime se stvara „jaz u financiranju“, što je dokazalo i istraživanje *Tematske inicijative o ruralnom poduzetništvu Europske mreže za ruralni razvoj: Ruralne financije*.

Procjenjuje se da ruralna područja ostvaruju 48 posto bruto dodane vrijednosti Europske unije te osiguravaju 56 posto radnih mjesta u svih 27 država članica. Važno je obilježje ruralnog gospodarstva to da ga čine uglavnom mala i srednja poduzeća, od kojih su mnoga mikropoduzeća s visokim udjelom samozapošljavanja. Mala i srednja poduzeća tvore bazu potencijalnih korisnika instrumenata financijskog inženjeringa.

Mala i srednja ruralna poduzeća imaju velik potencijal za stvaranje novih radnih mjesta, pa mogu igrati važnu ulogu u oporavku od globalne gospodarske krize. Općeprihvaćeno je stajalište da ključni element gospodarskog oporavka Europe leži u boljem pristupu financiranju malih i srednjih poduzeća.

U sintezi izvješća Europske komisije⁷ navodi se kako se u razdoblju od 2007. do 2013. koristilo gotovo 300 financijskih instrumenata za potporu malim i srednjim poduzećima iz strukturnih fondova, između ostalog kreditni (42 posto), dionički (36 posto) i jamstveni fondovi (21 posto). Zajednički proračun za mala i srednja poduzeća iznosio je 7,4 milijarde eura, a do kraja 2010. godine fondovi su potpomogli 20 858 ulaganja u poduzeća, iskoristivši 3,150 milijardi eura za mobiliziranje otprilike 4,3 milijarde ukupnih razvojnih sredstava. To je pomoglo da se otvori i/ili sačuva oko 91 000 radnih mjesta. Mnogi od tih financijskih instrumenata djeluju i u ruralnim područjima, no

njihova je potpora obično ograničena na nepoljoprivredne djelatnosti. Međutim, poljoprivrednici, šumari i poljoprivredno-prehrambena poduzeća imaju jednake razvojne potrebe kao i ostali poduzetnici, pa se može očekivati da za financijskim instrumentima u sklopu programa ruralnog razvoja postoji velika potražnja.

Razne financijske institucije dodjeljuju razvojna sredstva malim i srednjim poduzećima. Studija koju je pripremila Svjetska banka⁸ potvrđuje da su pružatelji financijskih usluga malim i srednjim poduzećima razne neformalne i formalne institucije, poput: javnih, privatnih i zadružnih banaka, ostalih financijskih institucija, nevladinih organizacija, mikrofinancijskih institucija, financijskih organizacija koje potiče zajednica te zajmodavaca.

Malim i srednjim poduzećima je dostupna i europska i nacionalna razvojna pomoć kroz razne izvore sufinanciranja – Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR), strukturne fondove, Okvirni program za konkurentnost i inovacije (OPKI), europske banke poput Europske investicijske banke.

Trendovi potražnje

U potražnji malih i srednjih poduzeća za financijskom pomoći mogu se uočiti određeni obrasci, a prati ih Eurostat. Eurostat je uočio sljedeće ključne trendove potražnje:

- Od 2009. godine naovamo mala i srednja poduzeća u Uniji sve se više

oslanjaju na vanjsko financiranje (odnosno ne financiraju se vlastitim sredstvima). Prema Eurostatovom uzorku, postotak malih i srednjih poduzeća koja koriste vanjsko financiranje porastao je u prosjeku sa 27 na 56 posto.

- Većina malih i srednjih poduzeća uključenih u Eurostatovo istraživanje kao glavni razlog potražnje za vanjskim financiranjem navela je osiguravanje obrtnog kapitala, kupnju zemlje, zgrada, opreme ili vozila.
- Većina zahtjeva za vanjskom pomoći europskih malih i srednjih poduzeća odnosi se na iznose manje od 100 000 eura, iako vlada prilično velika potražnja i za zajmovima do milijun eura i više.
- Najčešći oblik vanjske pomoći malim i srednjim poduzećima su bankovni zajmovi.
- Tek mali broj poduzeća navodi „druge financijske instrumente“ kao izvor vanjskog financiranja.
- Malim i srednjim poduzećima obuhvaćenim Eurostatovim istraživanjem čini se da su banke sve manje spremne izdavati im zajmove, a promjenu tog trenda ne očekuju u bliskoj budućnosti.
- U razdoblju od 2007. do 2010. godine stopa uspješnosti dobivanja vanjskog financiranja među malim i srednjim poduzećima pada. Udio djelomično uspješnih i neuspješnih zahtjeva za zajmovima u istom se razdoblju udvostručio.

Tržišni neuspjeh sa strane ponude je očit. Dok se sve više malih i srednjih poduzeća oslanjaju na zajmove kao vanjski izvor

(7) Instrumenti za fin. inženjering u provedbi u državama članicama uz potporu EFRR-a (*Financial Engineering Instruments Implemented by Member States with ERDF Contributions. Programming Period 2007-2013.*) Dostupno na: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/doc/instruments/financial_financial_engineering_report_2012.pdf

(8) Svjetska banka (2007). Lokalne zajedničke financijske organizacije: Rješenje za ruralna područja? (*Community-based Financial Organizations: A Solution to Access in Remote Rural Areas? Agriculture and Rural Development Discussion Paper 34*). Dostupno na: <http://siteresources.worldbank.org/INTARD/Resources/combasedfinance.pdf>

financiranja, spremnost banaka da im osiguraju takve zajmove slabi, a s njome i broj ostvarenih zajmova banaka.

Nema dovoljno podataka o tome kako se navedeni trendovi i problemi odražavaju na ruralno poduzetništvo. Dva su razloga za takav informacijski jaz: prvi je to što se nigdje ne navodi djeluju li mala i srednja poduzeća koja sudjeluju u istraživanju u pretežito ruralnim, mješovitim ili pretežito urbanim područjima, pa je teško izvući bilo kakve zaključke o stanju u ruralnom poduzetništvu; drugi je to što neka istraživanja o financiranju malih i srednjih poduzeća isključuju ona poduzeća koja se bave poljoprivredom, šumarstvom ili ribarstvom.

Unatoč nepostojanju preciznih podataka o stanju u ruralnom poduzetništvu, širok raspon djelatnosti kojima se bave ruralna poduzeća navodi na zaključak da spomenute neprilike na tržištu sasvim sigurno utječu i na seoska mala i srednja poduzeća. Štoviše, tržišni neuspjeh mogao bi u ruralnim područjima biti još i veći zbog razloga koje donosimo u nastavku.

Činitelji koji utječu na ponudu

U ruralnim dijelovima nekih od država članica mala i srednja poduzeća teško dolaze do potrebnih sredstava za aktivnosti povezane s ruralnim razvojem. U onim područjima u kojima ruralna poduzeća ne dobivaju financijsku pomoć kreditnih institucija, politika ruralnog razvoja trenutno je suočena je s ozbiljnim izazovom. Takav „jaz u ruralnom financiranju“ može se pripisati nizu problema:

Zbog međunarodnih sporazuma kojima je cilj umanj enje rizika od nove gospodarske krize⁹, Europske kreditne institucije danas teže izdaju zajmove. Rezultat toga je da mala i srednja poduzeća, koja se smatraju visokorizičnim ulaganjima, sve teže dolaze do razvojnih sredstava.

Neka se mala i srednja ruralna poduzeća često smatraju rizičnijima od ostalih jer se vjeruje da su podložnija

© TIM HUDSON

nepredvidivim činiteljima poput klimatskih, gospodarskih ili sezonskih promjena. Mala i srednja ruralna poduzeća mogu se naći u nepovoljnijem položaju i zbog nedovoljne upoznatosti kreditnih institucija s njihovim mogućnostima i načinom poslovanja, a najčešći uzrok tomu je fizička udaljenost banaka od njihovih korisnika.

Za potrebe istraživanja objavljenog u Završnom izvješću *Tematske inicijative o ruralnom poduzetništvu Europske mreže za ruralni razvoj: Ruralne financije*¹⁰ prikupljeni su podaci o tome kako komercijalne banke percipiraju rizike, trendove i preferencije povezane s kreditnim linijama koje su na raspolaganju ruralnim

poduzećima. Rezultati istraživanja temeljili su se na odgovorima šest banaka iz četiriju država članica (Mađarska, Latvija, Malta i Ujedinjeno Kraljevstvo) i pokazali su da većina ispitanih banaka ne primjenjuje nikakve posebne kriterije na ruralna poduzeća. No banke su procijenile da je rizik posudbe sredstava ruralnim poduzećima jednak ili veći od onog za poduzeća koja nisu u ruralnim područjima. Rezultati istraživanja Europske mreže za ruralni razvoj odgovaraju rezultatima istraživanja provedenih za Europsku središnju banku i Opću upravu za poduzetništvo i industriju.

Jedan od zanimljivih rezultata istraživanja Europske mreže za ruralni razvoj jest

(9) Više informacija o novim propisima vezanim uz banke i ostale financijske institucije dostupno na: <http://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>
 (10) http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=84638378-F1F0-1325-D38A-E3A85D31BAB4

i to da su banke bile sklonije odobriti zahtjeve onih ruralnih poduzeća koja su već dobivala sredstva iz nacionalnih ili europskih izvora.

Projekti koji su već prošli pomnu provjeru javnog sektora smatrani su manje rizičnima. Tako su primjerice zajmodavci bili skloniji projektima koju su prošli provjeru prema kriterijima Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. Banke su sufinanciranje EPFRR-a smatrale važnim jer osigurava dotok novca te doprinosi održivosti i unaprjeđenju kvalitete projekata.

Ostali faktori rizika koji kreditne institucije pripisuju malim i srednjim ruralnim poduzećima tiču se njihove ukupne poslovne sposobnosti i kapaciteta. Tvrtke moraju biti u stanju uvjeriti financijske institucije u održivost vlastitih projekata i u svoju kreditnu sposobnost. Stoga je veća vjerojatnost da će potporu zajmodavca dobiti ona mala i srednja poduzeća koja su u stanju dokazati svoje znanje o poslovanju i financijskom planiranju, upravljanju rizikom i tehnikama samoprocjene. S druge strane, mala i srednja poduzeća koja nisu sposobna kvalitetno predstaviti svoje konkurentne prednosti i potencijal za rast vjerojatno neće uspjeti uvjeriti zajmodavce u vrijednost svojih projektnih prijedloga.

Pristup odgovarajućim programima potpore poslovanju malih i srednjih ruralnih poduzeća (uključujući povoljne usluge poslovnog savjetovanja i tehničke podrške) još je jedan od povezanih činitelja koji mogu utjecati na nedostatak sredstava za kreditiranje malih i srednjih ruralnih poduzeća. Osim toga, i manjak relevantnih informacija o mogućnostima financiranja poslovanja može negativno utjecati i na ponudu i na potražnju financijskih sredstava.¹¹

Mogućnosti programa ruralnog razvoja

Zaključci ovog pregleda ponude i potražnje za financiranjem u ruralnim područjima upućuju na to da potražnja postoji, no da na planu ponude ima mnogo prepreka koje sprečavaju mala i srednja ruralna poduzeća u osiguravanju sredstava za razvojne projekte. Posljedično, žele li opstati, mala i srednja ruralna poduzeća moraju potražiti alternativne izvore financiranja.

Velika pomoć u rješavanju ovog problema mogla bi biti širenje instrumenata financijskog inženjeringa za ruralna poduzeća, koji koriste EPFRR u programima ruralnog razvoja država članica. Kao što je navedeno na prethodnim stranicama, kreditiranje putem programa ruralnog razvoja (kreditni fondovi, fondovi rizičnog kapitala i/ili dionički fondovi) osmišljeno je tako da nudi povoljnije uvjete od onih

koje pružaju komercijalni izvori financiranja. Jamstveni fondovi sufinancirani iz programa ruralnog razvoja, osim toga, mogu olakšati dobivanje komercijalnih kredita, a instrumenti za subvencioniranje kamata, sufinancirani iz programa ruralnog razvoja, mogu pomoći otplatu duga malih i srednjih ruralnih poduzeća umanjujući iznos kamata koje moraju otplatiti vlastitim sredstvima.

Da bi se osiguralo pravilno korištenje javnih sredstava, tijekom procesa donošenja odluka u vezi sa širenjem tog oblika financiranja programa ruralnog razvoja mora se voditi računa o mnogim faktorima. Jedan od njih je i važnost toga da se instrumenti financijskog inženjeringa uvode ondje gdje je podrobnom analizom dokazano postojanje jaza u financiranju.

Dionici programa ruralnog razvoja zainteresirani za širenje primjene i bolju dostupnost financijskih instrumenata Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj u svojim aktivnostima mogu koristiti iskustva stečena u okviru drugih EU politika u prethodnom razdoblju. Kohezijska je politika, primjerice, bila pionir u uvođenju mnogih instrumenata financijskog inženjeringa osmišljenih za pružanje potpora malim i srednjim poduzećima u mnogim dijelovima Europe.

Razgovor sa stručnjakom za kohezijsku politiku na **27. stranici** ove Revije pruža vrlo zanimljive uvide u načine uspostavljanja ravnoteže između potražnje i ponude alternativnih načina za premošćivanje jaza u financiranju malih i srednjih poduzeća.

Nadalje, članak na **21. stranici** Revije analizira različita pitanja koja valja uzeti u obzir prigodom osmišljavanja instrumenata financijskog inženjeringa za mala i srednja poduzeća kako bi se bolje uskladila potreba i potražnja.

© EUROPEAN UNION

Mogućnosti škotske regije Highland

© TIM HUDSON

Na sjeveru Škotske nalaze se neka od najizoliranijih ruralnih područja Europe, u kojima su poslovne mogućnosti vrlo ograničene zbog prirodnih uvjeta i procesa depopulacije. Gospodarska kriza snažno je pogodila ovo područje, no osmišljen je paket finansijskih instrumenata koji bi trebao pomoći pokretanju ruralnog poduzetništva regije. Dio sredstava za spomenuti paket mjera osigurao je Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, a usmjeren je većinom na nepoljoprivredna poduzeća.

Za upravljanje različitim fondovima Odjel za gospodarski razvoj općine Highland pokrenuo je a Mogućnosti regije Highland (*Highland Opportunity Limited*, HOL) bez drugih dioničara. Tvrtka ima samo jednog člana, Vijeće Highlanda. Vijeću se ne izdaju ni dobit ni dividende od tekućih djelatnosti tvrtke već se dobit reinvestira u mikro, mala i srednja poduzeća.

Neto vrijednost imovine HOL-a procjenjuje se na oko 4,1 milijuna funti (otprilike 5,15 milijuna eura), a godišnja ulaganja iznose oko 570 tisuća funti (otprilike 715 tisuća eura). Riječ je većinom o zajmovima, a koriste se sredstva iz nekoliko fondova.

Fond za ostvarivanje novih mogućnosti (*Opportunity Fund*)

Fond za ostvarivanje novih mogućnosti nudi zajmove novim poduzećima i poduzećima koja razvijaju poslovanje. Fond uspješno posluje već 26 godina, a sufinancira ga Europski fond za regionalni razvoj. Većinom izdaje zajmove u rasponu od tisuću do 50 tisuća funti (otprilike od 1250 do 63.500 eura), koji se mogu dobiti i bez jamstava ukoliko postoji održivi poslovni plan.

Ukoliko u fondu postoje raspoloživa sredstva, te ako se traženi iznos jamči poslovnom imovinom, fond može izdati i zajmove od 50 do 250 tisuća funti (otprilike 312.500 eura). No veći zajmovi moraju dokazati i svoj učinak na poticanje gospodarskog razvoja područja. U slučaju da se zajam daje samozaposlenim poduzetnicima, uvjetima zajma određena je obveza osobne odgovornosti za vraćanje zajma; u slučaju društava s ograničenom odgovornošću, potrebno je jamstvo direktora.

Iznimno, u slučajevima s izuzetno visokim očekivanim rastom te jasno definiranom izlaznom strategijom ulaganja, može se razmotriti dioničko ulaganje kroz fond za ostvarivanje novih mogućnosti.

Kreditni fond za društvena poduzeća (*Community Enterprise Loan Fund, CELF*)

HOL-ov kreditni fond za društvena poduzeća osigurava zajmove za „neprofitna“ društvena poduzeća područja Highland. Tipičan korisnik toga fonda je subjekt sa statutom, poput društva, kluba, zaklade ili tvrtke, koji svojim vlasnicima ne isplaćuje dividende niti dobit, već ih ponovno ulaže u poslovanje.

Mnoga društvena poduzeća pružaju temeljne socijalne usluge koje možda nisu održive u komercijalnome smislu, no održavaju se i razvijaju uz potporu zajednice. Ostali korisnici mogu biti organizacije za pružanje njege, skupine koje se bave očuvanjem kulturnog naslijeđa, organizacije mladih, sportski klubovi itd.

Kreditni fond za društvena poduzeća osigurava zajmove u iznosu do 50 tisuća funti (otprilike 62.500 eura), s kamatnom stopom od 5 posto, ovisno o procjeni rizika i tome postoji li osiguranje zajma. Zajam se daje na najviše sedam godina. U posebnim slučajevima mogu doći u obzir i zajmovi iznad 50 tisuća funti. Program pomoći društvenim poduzećima sufinancirao je Europski fond za regionalni razvoj. HOL finansijski pomaže i *Social Investment Scotland* (Škotska društvena ulaganja, finansijsku inicijativu za razvoj civilnog sektora odnosno lokalne zajednice, koju je škotska vlada pokrenula 2001.).

© TIM HUDSON

Potpora mladima za pokretanje poslovanja

HOL je sa zakladom *Youth Business Scotland* (Poduzetništvo mladih Škotske) potpisao ugovor o pomaganju mladim poduzetnicima u planinskim područjima (Highland) i sjevernim otocima (Northern Isles). Putem svog Fonda za ostvarivanje novih mogućnosti HOL nudi jednake zajmove kao i *Youth Business Scotland*. To su zajmovi do 10 tisuća funti (otprilike 12.500 eura) s fiksnom kamatnom stopom od 3 posto te rokom otplate do pet godina. *Youth Business Scotland* u nekim slučajevima nudi i bespovratna sredstva u iznosu do 1000 funti (otprilike 1250 eura) te bespovratna sredstva za analizu tržišta u iznosu do 250 funti (otprilike 310 eura), kojima potiče istraživanje tržišta prije pokretanja posla.

Zaklada *Youth Business Scotland* namijenjena je mladima od 16 do 25 godina (do 30 u slučaju osoba s posebnim potrebama ili osoba koje žive u udaljenim područjima ili na nekome od škotskih otoka) koji započinju ili razvijaju postojeći posao. Dio paketa jest i osiguravanje poslovnog savjetnika koji pomaže u planiranju poslovanja, razvoju znanja i vještina te vođenju poslovanja.

Fond za razvoj poslovanja regije Highland (Highland Business Growth Fund)

Program Fonda za razvoj poslovanja regije Highland nudio je dvogodišnji, beskatni otkup obveznica poduzećima sa svojeg područja kako bi im se osigurao novac potreban za pokretanje ili širenje poslovanja.

Fond je bio namijenjen onim poslovnim sektorima koje je Vijeće regije Highland odredilo kao prioritete gospodarskog razvoja te onima koje je kao prioritete odredio operativni program Europskoga fonda za regionalni razvoj (koji je i sufinancirao Fond) – malim i srednjim poduzećima koja se bave turizmom i kulturom, proizvodnjom energije, hranom i pićem, prirodnim (i ostalim) znanostima te poduzećima u fazi pokretanja poslovanja. Sektor maloprodaje bio je isključen.

Svako poduzeće koje je imalo kvalitetni poslovni plan moglo je tako dobiti beskatni kapital koji se vraćao tek nakon dvije godine, i koji je mogao pomoći da u dobivanju odgovarajućeg zajma u banci ili kakvoj drugoj komercijalnoj financijskoj ustanovi. Poduzetnici početnici mogli su, u okviru ove sheme, dobiti i bespovratna sredstva za pokretanje poslovanja. Program je bio aktivan od travnja 2009. do travnja 2010. Njime je potpomognuto 20 poduzeća, što je dovelo do otvaranja ili očuvanja 62 radna mjesta. Potražnja je bila velika zbog atraktivne kamatne stope i roka otplate u vrijeme kada je bilo teško dobiti komercijalni kredit.

Pojavili su se određeni problemi oko usklađivanja, koji su naknadno riješeni, no oni su odgodili povrat EPFRR-ove potpore HOL-u. To je kašnjenje, u kombinaciji s dvogodišnjom odgodom otplate, ozbiljno ugrozilo tijek novca u HOL-u, a posljedice se osjete i danas u smislu ograničenih sredstava za ponovna ulaganja.

Financiranje ruralnog razvoja

Izvršna direktorica HOL-a Marie Mackintosh objašnjava kako financijski instrumenti HOL-a osiguravaju sredstva za ruralni razvoj: „Cilj HOL-a je odgovoriti na tržišni neuspjeh komercijalnih kredita, stoga podupiremo mala i srednja poduzeća koja su odbile komercijalne financijske institucije, ili koja nisu uspjela prikupiti dovoljno sredstava iz drugih izvora. Budući da je proteklih nekoliko godina narastao pritisak zbog recesije, banke su pooštrile svoje politike vezane uz zajmove, pa su mala i srednja poduzeća zapala u poteškoće jer se, osim s operativnim problemima, moraju nositi i sa smanjenim ili uskraćenim dopuštenim zaduženjem. Naše kamatne stope su konkurentne, a ne naplaćujemo ni naknadu za obradu kredita“.

„Bez obzira na to što želimo postići rast prihoda i što očekujemo da naša ulaganja ostvare gospodarski učinak, svjesni smo da je u trenutačnoj gospodarskoj situaciji važno poticati otpornost poduzeća. Mnoga mala i srednja poduzeća trebaju preživjeti krizu, a oporavak njihova poslovanja očekujemo nakon što se popravne uvjeti u kojima se trgovina odvija.“

„Velik dio našeg uspjeha leži u tome što kombiniramo pristupačnu financijsku pomoć sa širokim spektrom besplatnih općih i specijaliziranih poslovnih savjeta koje pružaju naši timovi iz *Business Gatewaya* i *Enterprise Europe Networka*.“

„Do ožujka 2011. HOL je osigurao 36 zajmova u vrijednosti od 566 tisuća funti (otprilike 710 tisuća eura) te potpomogao zadržavanje ili otvaranje 126 radnih mjesta. Do ožujka 2012. odobrena su ukupno 33 zajma ukupne vrijednosti od 597 200 funti (otprilike 750 tisuća eura) te stvoreno ili zadržano 180 radnih mjesta.“

„Jedan od primjera kako su naši kreditni fondovi pomogli malim i srednjim ruralnim poduzećima jest pekarnica na otoku Skye, pokrenuta 2007. godine s ciljem da lokalnu zajednicu opskrbljuje svježim kruhom, kolačima i ostalim pekarskim proizvodima, i tako zamjeni uvozne proizvode. Do proljeća 2010. posao se proširio i više nije se mogao obavljati u vlasnikovoj kuhinji, pa se pojavila potreba za preseljenjem u poslovne prostore, koje je trebalo i opremiti. Pekarnica je dobila 3 tisuće funti zajma HOL-ovog Fonda za ostvarivanje novih mogućnosti i 7 800 funti (otprilike 9 800 eura) zajma na temelju obveznica izdanih Highlandskom fondu za razvoj poslovanja, što je činilo dio ulaganja ukupne vrijednosti 49 tisuća funti (otprilike 61.500 eura). HOL-ova potpora pomogla je dobivanju bespovratne pomoći lokalne zaklade i bankovnog kredita od 7 800 funti. Do jeseni 2011. pekarnica je bila u punom pogonu, a otvorena su i tri nova radna mjesta. Tvrtka je otvorila i eko-kafeteriju te trgovinu u kojoj se prodaju lokalni proizvodi. Vlasnici su izjavili kako im je HOL-ov zajam uvelike pomogao privući sredstva iz drugih izvora.“

„Još jedan primjer je Trajektno društveno poduzeće otoka Skyea, kojem su tri puta dodijeljena sredstva Kreditnog fonda za društvena poduzeća. Zadnji put, u prosincu 2011., tvrtka je dobila zajam bez instrumenata osiguranja u iznosu od 25 tisuća funti (otprilike 31 250 eura), s rokom otplate od tri godine, za ugradnju boljeg motora i popravke trajekta. Tim je projektom zadržano pet radnih mjesta“, dodaje gospođa Mackintosh. „Trajekt otoka Skyea ogledni je primjer društvenog poduzeća na izoliranom ruralnom području. Ne samo da osigurava posao na mjestu na kojem nema baš puno mogućnosti nego i pomaže povezivanju dvaju prilično izoliranih dijelova Škotske. Istodobno, trajekt je privlačan i turistima, a bio je od velike koristi i prije nekoliko mjeseci kada je cesta do obalnog gradića Stromeferryja bila odsječna zbog odrona.“

© MARCUS MCADAM

Učenje iz iskustva sa strukturnim fondovima

Financijski instrumenti relativno su novo sredstvo europske politike ruralnog razvoja. No škotski primjeri, opisanim na prethodim stranicama, upućuju na to da se politika regionalnog razvoja njima odavno koristi. Financijski instrumenti sve više dobivaju na važnosti, a iskustvo stečeno usmjeravanjem strukturnih fondova u financijske instrumente može itekako poslužiti politici ruralnog razvoja.

Europska kohezijska politika osigurava pravni okvir za djelovanje niza financijskih instrumenata u ruralnim i urbanim dijelovima Europe. U tom smislu države članice dogovaraju prilagodljivi niz provedbenih pravila za strukturne fondove. Jednom kad ih se usvoji, ta pravila i propisi postaju temeljna načela država članica za provedbu programa Strukturnih fondova. U sklopu tog regulatornog okvira određeni su opseg i osnovna obilježja financijskih instrumenata Strukturnog fonda. Regulatorni okvir pomaže državama članicama pri osmišljavanju niza financijskih instrumenata Strukturnog fonda.

António Gonçalves šef je Odjela za financijski inženjering i značajne projekte pri Općoj upravi za regionalnu politiku Europske komisije. Njegov je posao blisko povezan s financijskim instrumentima Strukturnog fonda, i on kaže kako se ti instrumenti sve više koriste. „Europski povjerenik zadužen za Kohezijsku politiku naglasio je da u idućem programskom razdoblju (2014. – 2020.) želi utrostručiti udio sredstava koji se usmjeravaju kroz financijske instrumente. To je i Komisijin cilj – naglasiti važnost korištenja financijskih instrumenata za premošćivanje jaza između oskudnih javnih sredstava i velikih potreba ulagača, te za privlačenje privatnoga sektora.

Već smo u prethodnim člancima ovog broja *Revije ruralnog razvoja EU-a* istaknuli kako se novac Europskoga fonda za regionalni razvoj (EFRR) koristi za pokretanje ili poticanje više stotina financijskih instrumenata, različitih oblika i veličina. Tako primjerice Finnevrta zajmovi (*Finnevrta Loans*) koriste potporu EFRR-a za pomoć razvojnim projektima na zapadu Finske, osiguravajući zajmove, jamstva i rizični kapital. EFRR je u Finnevrta uložio 2,8 milijuna eura, čime je osigurano ukupno 16,4 milijuna eura za pomoć otprilike 1 500 projekata. U talijanskoj regiji

Kalabriji Europski je socijalni fond (ESF) uložio 18,75 milijuna eura te, zajedno sa sredstvima regionalne javne financijske institucije Fincalabria, osigurao ukupno 37,5 milijuna eura za mikrokreditiranje i izdavanje jamstava za podizanje mikrokredita. Do siječnja 2012. taj je financijski instrument dobilo otprilike 1 300 poduzetnika.

Različite države članice različito koriste financijske instrumente. Gledajući općenito, bogatije zemlje Unije koje primaju manje kohezijskih sredstava po stanovniku obično iskazuju veće zanimanje za financijske instrumente nego za bespovratna sredstva. „Zemlje koje dobivaju manje novca obično su strože prilikom raspodjele sredstava Prije donošenja bilo kakve odluke o oblicima financiranja, razmatraju se financijski instrumenti“, pojašnjava gospodin Gonçalves.

Poticanje malih poduzeća

Što se tiče ciljeva, gospodin Gonçalves primjećuje da su „financijski instrumenti kohezijske politike dosad korišteni za potporu malim i srednjim poduzećima, obnovu urbanih područja te poticanje energetske učinkovitosti“. Što se tiče ruralnoga razvoja, najvažnije pouke će se vjerojatno izvući iz iskustva kohezijske politike u korištenju financijskih instrumenata za potporu malim i srednjim poduzećima.

„Procjenjuje se da je do prosinca 2010. za potporu malim i srednjim poduzećima (putem financijskih instrumenata) na raspolaganju bilo oko 8,1 milijarda eura iz kohezijske politike“, nastavlja gospodin Gonçalves. Potpora malim i srednjim poduzećima jest područje u kojem financijski instrumenti kohezijske politike zapravo imaju najjači učinak. „Potpora

© TIM HUDSON

malim i srednjim poduzećima, posebice kroz zajmove i jamstva, može se, uz neophodne prilagodbe, primijeniti na ruralni razvoj.“

Gospodin Gonçalves smatra da i kohezijska politika pruža veliku „potporu u smislu osiguranja rizičnog kapitala za početnike u ranoj fazi poslovanja. Mislim da se taj model neće moći primijeniti na pojedinačne poljoprivrednike. No kad je riječ o financiranju postojećih poljoprivrednih poduzeća ili financiranju pokretanja takvih poduzeća, model bi se mogao moći preslikati. Primjerice za unaprjeđenje nekog poljoprivrednog proizvoda.“

Ispravljanje nedostataka

Na temelju svog iskustva s financijskim instrumentima kohezijske politike, gospodin Gonçalves ističe tri ključne točke važne za politiku ruralnog razvoja:

- financijske instrumente treba koristiti ondje gdje za njima postoji potreba;
- za osiguravanje takvih instrumenata treba postojati potražnja; te
- interese javne politike treba pažljivo uskladiti s interesima upravitelja fonda iz privatnog sektora.

Financijske instrumente, nastavlja, treba koristiti „gdje god postoji stvarna potreba za njima i gdje god će se njihovim korištenjem stvoriti dodana vrijednost. Važno je provesti

valjanu *ex-ante* analizu o potrebama kao i razlozima zašto ih tržište nije zadovoljilo. Zašto poljoprivrednik ne može dobiti kredit u banci? Je li to zbog nedostatka interesa banke zato što je njegov posao premalen ili suviše rizičan? Ako mu je banka spremna dati zajam, nema potrebe da ju mi zamjenjujemo. Mi uskačemo samo u slučajevima kada banka ne želi dati zajam zbog visokog rizika projekta, iako projekt pokazuje financijsku održivost. Financijskim instrumentima koje sufinanciraju europski fondovi, bilo ruralnog razvoja ili kohezijske politike, moramo pokriti upravo takva područja.“

Kako bi se osiguralo da financijske potpore budu potaknute potražnjom, gospodin Gonçalves ističe da je važno prepoznati probleme koji postoje u pružanju usluga financiranja te „financijske instrumente osmisлити tako da izravno odgovaraju na te probleme. Treba postojati ravnoteža između potreba i načina na koji djeluje tržište, a instrumente valja nastojati prilagoditi najboljim praksama na tržištu.“

Kohezijska je politika je u tom pogledu naučila svoju lekciju. „Jedan od problema s kojim smo se suočili bio je taj što smo pokrenuli neke instrumente za kojima nije postojala potražnja, kao da nas je vodila logika 'Imamo novac, zašto ne bismo stvorili financijski instrument?'“ – pojašnjava šef Odjela pri Općoj upravi za regionalnu politiku.

Taj pristup pruža lak i brz način da voditelji javnih fondova jednostavno raspodijele sredstva, nakon čega mogu reći kako su obavili posao za koji su zaduženi. To međutim nije nužno i najbolji pristup jer ne pruža dokaz da je javni novac utrošen na najbolji mogući način.

Gospodin Gonçalves stoga naglašava da „u budućnosti moramo prvo analizirati problem kako bismo odredili za čime postoji potreba te kako je možemo zadovoljiti. Sredstva koja se upućuju u financijske instrumente treba prilagoditi prepoznatim investicijskim potrebama određenog područja.“

Pri osmišljavanju pojedinog financijskog instrumenta treba također voditi računa o posebnoj prirodi financiranja Europske unije. „Ne smijemo zaboraviti da je riječ o novcu poreznih obveznika, te stoga ne možemo činiti sve ono što može privatni ulagač“, ističe gospodin Gonçalves. „Moramo uvesti neka ograničenja koji obični igrači na tržištu nemaju, zbog kojih je financiranje rizičnih ulaganja iznimno delikatno i zahtijeva pažljivo istraživanje i naknadno praćenje.“

To nas dovodi do treće ključne točke – toga da interese javne politike treba uskladiti s onima „upravitelja fondova“. Oni, primjećuje gospodin Gonçalves, „rade za profit;

mi radimo da bismo ostvarili ciljeve javnih politika, stoga se mora pronaći način da se ti interesi usklade kako bi, istodobno dok stvaraju profit, privatni ulagači doprinosili i ostvarivanju ciljeva javnih politika.“

„Mi osiguravamo sredstva za postizanje ciljeva javnih politika, no prihvaćamo to da privatni ulagači trebaju ostvariti profit jer nam se u suprotnom neće priključiti“, zaključuje gospodin Gonçalves.

Usavršavanje

Komisija je u procesu prilagodbe korištenja financijskih instrumenata kohezijske politike vođena preporukama izvješća

Europskog revizorskog suda objavljenog u ožujku 2012. godine.¹² U izvješću se preporučuje provedba temeljitije procjene potreba za financiranjem malih i srednjih poduzeća koja se koriste sustavom potpora koje osiguravaju financijski instrumenti. Osim toga, utvrđena je i potreba izmjene propisa kako bi se potaklo stvaranje novih financijskih instrumenata, a ne da se koristi samo mehanizam dodjele bespovratnih sredstava. Još jedna ključna preporuka Europskog revizorskog suda odnosi se na privlačenje većih privatnih ulaganja. Te upute, iznesene u izvješću, mogu poslužiti kao smjernice za osmišljavanje i korištenje financijskih instrumenata u sklopu politike ruralnog razvoja.

Kad je riječ o privlačenju privatnih ulaganja (što je jedno od glavnih opravdanja za korištenje financijskih instrumenata), gospodin Gonçalves ističe da „Europski revizorski sud naglašava kako je, kad je riječ o jamstvima, kohezijska politika privukla jednako ili više sredstava kao i bilo koji drugi financijski instrument. Što se tiče dioničkih fondova, ulaganje privatnog kapitala je bilo slabije, no i dalje značajno. U nekim je slučajevima iznos privatnog kapitala bio čak tri i pol puta veći od uloženi sredstava Unije.“

Što se tiče korištenja zajmova kako bi se privukla privatna ulaganja, gospodin Gonçalves komentira kako „Europski revizorski sud ističe da na svaki euro koji je uložila Europska unija dolazi do dva eura privatnog kapitala, te da bi taj iznos mogao biti i puno veći. Međutim, moramo

uzeti u obzir to da mi djelujemo u kontekstu kohezijske politike i u različitim regijama te u područjima gdje se pojavljuju tržišni neuspjesi.“

Gospodin Gonçalves dodaje kako prilikom iznošenja prijedloga za programsko razdoblje 2014. – 2020. Europska komisija vodila računa o izvješću Europskoga revizorskog suda. „Europski revizorski sud kritizirao je činjenicu da propisi nisu prilagođeni financijskim instrumentima, pa smo pokušali riješiti taj problem. Budući propisi sadržavat će detaljnija pravila o korištenju financijskih instrumenata.“

Put u budućnost

Radni dokument za djelatnike Komisije, objavljen u veljači 2012.,¹³ koristan je sažetak ključnih problema i načina na koje ih Komisija namjerava riješiti tijekom razdoblja 2014.-2020. To se odnosi i na financijske instrumente za promicanje ruralnog razvoja budući da će Financijska uredba za razdoblje 2014.–2020. postaviti zajednička pravila korištenja financijskih instrumenata u svim područjima politika koja se financiraju iz proračuna Unije.

Radni dokument predviđa brojne promjene, uključujući: osmišljavanje financijskih instrumenata na temelju ex-ante procjene kojom će se utvrditi tržišni neuspjesi ili nedostaci u financiranju; mogućnost kombiniranja financijskih instrumenata s bespovratnim sredstvima; razvijanje standardiziranih financijskih instrumenata, u skladu s unaprijed definiranim

uvjetima; pojašnjenja pravila koja se odnose na upravljanje fondovima; poboljšavanje i racionalizaciju izvještavanja o radu fondova.

Sve navedeno trebalo bi osigurati usporedno djelovanje kohezijskih i fondova ruralnog razvoja. „Naravno, u programima postoje jasna razgraničenja aktivnosti koje mogu financijski podupirati Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond s jedne i fondovi ruralnog razvoja s druge strane. Ta će se razgraničenja primijeniti i na financijske instrumente“, pojašnjava gospodin Gonçalves.

Poboljšanja sustava su svakako potrebna jer se radi o dugoročnim financijskim instrumentima. „Financijski instrumenti će uvijek biti neophodni, pogotovo sada kada se nalazimo u situaciji fiskalnog ograničenja. Proračuni postaju sve manji, a držim da se situacija neće promijeniti ni po završetku trenutne gospodarske krize. Nastavit će se proces fiskalne konsolidacije i bit će sve manje novaca za bespovratna sredstva, pa će vlade pooštriti kriterije za njihovu dodjelu. Gospodarske djelatnosti koje potencijalno mogu postati financijski održive treba stoga poduprijeti financijskim instrumentima, a ne bespovratnim sredstvima.“

© EUROPEAN UNION

(12) Posebno izvješće br. 2/2012, Financijski instrumenti za MSP sufinancirani Europskim fondom za regionalni razvoj (*Special Report No 2/2012, Financial instruments for SMEs co-financed by the European Regional Development Fund*), dostupno na: <http://eca.europa.eu/portal/pls/portal/docs/1/13766742.PDF>

(13) SWD (2012) 36 final, Financijski instrumenti u kohezijskoj politici (*Financial Instruments in Cohesion Policy*), dostupno na: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/financial/financial_instruments_2012_en.pdf

Dodatni izvori informacija na internetu:

Radni dokument za djelatnike Komisije – Financijski instrumenti u Kohezijskoj politici

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/financial/financial_instruments_2012_en.pdf

Instrumenti financijskog inženjeringa koje provode države članice uz financiranje Europskoga fonda za regionalni razvoj. Sažeto izvješće.

http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/doc/instruments/financial/financial_engineering_report_2012.pdf

Dodaci Sažetom izvješću o instrumentima financijskog inženjeringa koje provode države članice uz financiranje Europskoga fonda za regionalni razvoj.

http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/doc/instruments/financial/financial_engineering_annex_2012.zip

Podaci: Financijski instrumenti u kohezijskoj politici 2014. – 2020.

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/financial_instruments_en.pdf

Osmišljavanje aktivnosti mikrofinanciranja u Europskoj uniji: Priručnik za izradu i provedbu programa mikrofinanciranja uz korištenje Europskoga socijalnog fonda

http://www.cop-ie.eu/sites/default/files/COPIE_ESFManual_Access_to_Finance_print.pdf

Izvori sredstava za europske investicijske potpore kroz ruralne financijske instrumente

Brojne su zajedničke inicijative koje podupiru Europska komisija i Europska investicijska banka (EIB) ili Europski investicijski fond (EIF) od velike važnosti za ruralnu Europu. To su partnerstva između Opće uprave za regionalnu politiku Europske komisije i brojnih međunarodnih financijskih institucija, uključujući i EIB-skupinu.

Financijski instrumenti Europskog investicijskog fonda čine JEREMIE i JASMINE. Inicijativa JEREMIE (Zajednička europska sredstva za mikro do srednja poduzeća) osmišljena je da bi potpora Europskog investicijskog fonda nadopunjavala Kohezijsku politiku. JEREMIE kombinira resurse Europske komisije i Europske investicijske banke i sredstva nacionalnih vlasti i/ili drugih financijskih institucija. JEREMIE ima jedinstvenu strukturu i državama članicama nudi mogućnost korištenja strukturnih fondova za financiranje rizika malih i srednjih poduzeća putem dionica, zajmova i jamstava, i to kroz ulagački fond koji djeluje kao krovni fond. Zbog svoje prilagodljive strukture JEREMIE omogućuje inovativne financijske proizvode za poticanje mikro, malih i srednjih poduzeća (iz ruralnih i ostalih područja) i time ih oslobađa ovisnosti o bespovratnim sredstvima.

JASMINE (Zajednička akcija za potporu institucijama za mikrofinanciranje u Europi) je inicijativa za osiguravanje tehničke pomoći institucijama koje osiguravaju mikrofinanciranje u EU. JASMINE koristi sredstva Europske komisije, a njome upravlja Europski investicijski fond. Potpora kroz ovaj instrument namijenjena je širenju opsega djelovanja i povećanju kapaciteta organizacija koje pružaju mikrofinanciranje malim i srednjim poduzećima u Europskoj uniji. Mogu je iskoristiti nebankarske institucije za mikrofinanciranje (uključujući i one koje imaju pravo na pristup sredstvima namijenjenom ruralnom razvoju) za povećanje svojih aktivnosti i pojačavanje učinka svojih mikrofinancijskih proizvoda na razvoj mikropoduzeća.

JASPERS i JESSICA su zajedničke inicijative Europske komisije i Europske investicijske banke. JASPERS (Zajednička pomoć za potporu projektima u europskim regijama) je partnerstvo Europske komisije (Opće uprave za regionalnu politiku), Europske investicijske banke, Europske banke za obnovu i razvoj te njemačkog Kreditanstalt für Wiederaufbau za pružanje tehničke pomoći. JASPERS osigurava pomoć vlastima država članica u poduzimanju neophodnih pripremnih radnji na velikim razvojnim projektima. Ruralna područja mogu imati koristi od JASPERS-a jer njegova potpora pomaže osiguranju kvalitete velikih projekata, kao što su izgradnja prometnih i energetske mreže te planovi obnove određenih područja. JASPERS djeluje na području 12 država članica koje su pristupile Uniji od 2004. godine, te u Hrvatskoj.

JESSICA (Zajednička europska potpora održivom ulaganju u gradska područja) u početku je bila usmjerena na gradska područja, no postoji mogućnost da svoje djelovanje proširi i na neke aspekte europske politike ruralnog razvoja. Govoreći o tom potencijalnom širenju JESSICA-inog djelovanja, glasnogovornik Europske investicijske banke objašnjava da se „za programsko razdoblje 2014.-2020. predviđa proširivanje opsega i stupnja korištenja instrumenata

© TIM HUDSON

financijskog inženjeringa, kao i povećanje njihove prilagodljivosti. U tom smislu, djelovanje bi se moglo proširiti temeljem dijaloga i razvoja partnerstva između JESSICA-e i pokretača ruralnog razvoja, poput fondova Programa ruralnog razvoja EU-a, posebice u području energetske ulaganja ili organiziranja lanaca proizvodnje hrane.“

„Uloga JESSICA-e i dalje leži u promociji cjelovitih rješenja za održiv razvoj gradskih područja. Potencijalno širenje nadležnosti programa moglo bi dovesti do boljeg povezivanja investicija u urbanim i ruralnim područjima (u smislu logističke infrastrukture, poticanja mobilnosti i umrežavanja). No, takve bi se aktivnosti morale pažljivo planirati i temeljiti na pravnim osnovama. Potencijalne cjelovite aktivnosti JESSICA-e na polju pažljivo usklađenih urbano-ruralnih partnerstva stoga bi trebali biti dijelom posebnog povjerenstva nacionalnih vlasti pri Europskoj investicijskoj banci.“

Još jedna mogućnost za stvaranje tješnjih veza između politike ruralnog razvoja i europskih institucija poput Europskog investicijskog fonda leži u „stvaranju platforme za poticanje

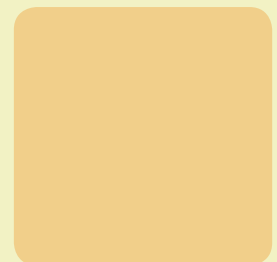
osnaživanja kapaciteta i razmjene iskustava između gradskih i seoskih područja." Takva bi inicijativa koristila djelotvornijoj razmjeni informacija između sela i gradova. Komisija nadalje predlaže poticanje korištenja instrumenata financijskog inženjeringa i tehničke pomoći te bolje i učinkovitije koordinacije resursa strukturnih i Kohezijskog fonda radi povećanja sinergije. To se može postići oslanjanjem na operativne programe financirane iz više izvora i mogućnosti unakrsnog financiranja na programskoj ili operativnoj razini. U tom bi slučaju ključnu ulogu imao nov alat, integrirane teritorijalne investicije (ITI), jer omogućuje paket financiranja nekoliko prioritarnih osi jednog ili više operativnih programa. Rezultat toga mogle bi biti višedimenzionalne i međusektorske intervencije. U tom kontekstu mogao bi se riješiti problem sve manjih ulaganja u funkcionalne intervencije u urbana i susjedna ruralna područja", zaključuje glasnogovornik Europske investicijske banke.

Više informacija dostupno na:

- JEREMIE: http://www.eif.org/what_we_do/jeremie/index.htm
- JASMINE: http://www.eif.org/what_we_do/microfinance/JASMINE/index.htm
- JESSICA: <http://www.eib.org/jessica>
- JASPERS: <http://www.jaspers-europa-info.org>

© EUROPEAN UNION

Uloga nacionalnih mreža za ruralni razvoj u olakšavanju pristupa financiranju

Zadaća nacionalnih mreža za ruralni razvoj jest pomoći vlastima država članica u poboljšanju učinkovitosti programa ruralnog razvoja. Nacionalne mreže za ruralni razvoj na razne načine analiziraju i promiču pristupe dobre prakse u primjeni programa ruralnog razvoja i svjesne su potencijala koji imaju financijski instrumenti. Latvijski primjer ističe korisne korake koje nacionalne mreže za ruralni razvoj mogu poduzeti žele li promovirati financijske instrumente programa ruralnog razvoja.

U slijed nedavnih gospodarskih previranja lako je zaboraviti da je od svih država Europske unije globalna financijska kriza 2008.–2009. najteže pogodila Latviju. Između 2008. i 2010. godine latvijsko je gospodarstvo palo za četvrtinu, a stopa nezaposlenosti porasla na otprilike 23 posto. Oni koji su uspjeli zadržati radna mjesta bili su suočeni s drastičnim smanjenjem plaća.

Jedna od posljedica krize bilo je to da su banke prestale posuđivati novac poduzećima, pa tako i poljoprivrednicima i drugim tvrtkama u ruralnim područjima. Voditelj projekta Odjela za potporu Latvijske nacionalne mreže za ruralni razvoj Dzintars

Vaivods naglašava da se, unatoč tome što se rast gospodarstva vratio na razinu iz 2010. godine i nastavlja se oporavljati, posljedice gospodarske krize i dalje osjećaju.

„U jednom trenutku banke nisu nikome htjele omogućiti financiranje, čak ni vrlo dobrim projektima“, prisjeća se gospodin Vaivods. „Situacija se odonda umnogome popravila, ali banke i dalje oklijevaju, posebice kad je riječ o malim poduzećima.“ Ograničeni pristup financiranju može omesti projekte razvoja poljoprivrednih gospodarstava ili planove za diverzifikaciju proizvodnje. Time su pogođene i ostale ruralne djelatnosti. „Tvrtke koje se bave ruralnim turizmom su u još gorjoj situaciji nego

poljoprivrednici jer protekle dvije godine nisu bile osobito dobre za tu djelatnost. Banke uopće ne financiraju sektor ruralnog turizma“, dodaje gospodin Vaivods.

lako ruralna poduzeća općenito imaju ograničen pristup financijskim sredstvima, pa su stoga njihova ulaganja svedena na najmanju moguću mjeru, neki podsektori ili tipovi poduzeća su u posebno lošem položaju. Prema riječima gospodina Vaivods, s najvećim su izazovom suočeni mladi poljoprivrednici koji žele preuzeti postojeća gospodarstva, mala gospodarstva te polusamoopskrbni poljoprivrednici.

“Neki su segmenti poljoprivredne djelatnosti doista doživjeli tržišni neuspjeh”, dodaje. Razlozi za to su razni. Primjerice, mladi poljoprivrednici iz baltičkih država, ali i iz drugih dijelova Unije, teško dolaze do zajmova jer nemaju prethodno iskustvo niti su prethodno poslovali s bankama pa stoga predstavljaju velik rizik bankama. Vlasnici ili zakupci malih imanja, s druge strane, imaju problema jer je poslovanje „većih poljoprivrednih gospodarstava uvijek stabilnije i stoga bankama zanimljivije“, primjećuje gospodin Vaivods i nastavlja da su „mali zemljoposjednici izloženi većem pritisku tržišta i ne mogu konkurirati velikim gospodarstvima. Ponekad imaju veće troškove po jedinici proizvodnje, iako ne uvijek.“

Ruralna poduzeća imaju problema i zato što banke nisu dovoljno pronicljive prilikom odabira kome će posuditi novac. Vraćajući se na problem ruralnog turizma, gospodin Vaivods komentira kako katkad i dobri poslovi ne uspijevaju dobiti zajmove. „Glavni problem ruralnog turizma je to što je u tom sektoru bilo mnogo neuspješnih projekata. Osim toga, taj sektor nije bio ulagački prioritet za vrijeme recesije. No,

neke se turističke destinacije nalaze na izvrsnim lokacijama i pružaju dobre usluge. Stoga bi banke trebale biti pažljivije kod odabira projekata u koje će ulagati.“

Premošćivanje jaza

Ondje gdje je i dalje prisutan tržišni neuspjeh novac programa ruralnog razvoja može se, osim kroz bespovratne potpore, koristiti i za unaprjeđenje ili stvaranje ponude financijskih instrumenta na tržištu. Gospodin Vaivods ističe brojne aktivnosti koje bi se mogle poduzeti radi premošćivanja jaza između potreba ruralnih poduzeća za sredstvima neophodnim za širenje i razvoj poslovanja i raspoloživih izvora financiranja.

Različite mjere u okviru politike ruralnog razvoja mogu doprinijeti da se usmjerenim potporama pomogne onim dijelovima ruralnog gospodarstva čije potrebe za financiranjem ne ispunjavaju komercijalne banke. „Ruralnom gospodarstvu pomogli bi odgovarajući instrumenti kojima bi se osigurala pomoć vlasnicima ili zakupcima malih posjeda i mladim poljoprivrednicima“, predlaže gospodin

Vaivods. „Postoje mjere programa ruralnog razvoja namijenjene mladim i polusamoopskrbnim poljoprivrednicima, ali one obično nisu dovoljne.“

Posebno je zanimljiva mjera 112 programa ruralnog razvoja, koja osigurava potpore mladim poljoprivrednicima ali je ograničena na svega 40 tisuća eura. Često im je potreban veći iznos, no banke ne čine ništa da bi popunile tu prazninu u financiranju. Potpora polusamoopskrbnim poljoprivrednicima ograničena je na 7 500 eura, pa su i oni suočeni s istim problemom.

Banke bi trebalo potaknuti da aktivnije posuđuju novac tim dijelovima poljoprivrednog sektora u slučaju da su imaju osigurana jamstva (primjerice sredstvima programa ruralnog razvoja). U Latviji je 2010., kao reakcija na gospodarsku i financijsku krizu, pokrenut kreditni fond za poljoprivrednike. I njega bi se u budućnosti moglo iskoristiti za osiguravanje takvih jamstava.

© TIM HUDSON

Gospodin Vaivods drži da je pokretanje spomenutog fonda bila izvrsna ideja. Međutim, trebalo mu je dosta vremena da proradi, a u međuvremenu se gospodarska situacija u Latviji popravila i banke su ponovno, iako oprezno, počele posuđivati novac. „Situacija na tržištu je puno bolja i tržište može osigurati zajmove poljoprivrednicima“, komentira. Kreditni bi se fond stoga trebao preusmjeriti na male poljoprivredne posjednike i poljoprivrednike početnike. „Fond funkcionira, ali zadovoljava samo dio potreba ovog tržišnog segmenta“, dodaje gospodin Vaivods.

Nadalje, mogli bi se promijeniti i neki dijelovi programa ruralnog razvoja. Mladi poljoprivrednici primjerice, trenutno mogu dobiti bespovratna sredstva koja pokrivaju 80 posto njihovih ulaganja, a

za razvijena poljoprivredna gospodarstva taj je iznos ograničen na 40 posto od ukupnih troškova ulaganja. No „za maloposjednike i polusamoopisne poljoprivrednike trebalo bi postojati nešto između“, predlaže gospodin Vaivods. Kad bi takvi poljoprivrednici mogli dobiti bespovratna sredstva koja bi pokrila 60 ili 70 posto njihovih ulaganja, bilo bi im lakše ostatak sredstava osigurati bankovnim zajmom.

Veće potpore trebalo bi osigurati i izvoznima poljoprivrednih proizvoda. Europski fondovi za regionalni razvoj osiguravaju pomoć latvijskim programima potpore izvozu, no u taj proces nisu izravno uključene poljoprivredne agencije a izvoznici poljoprivrednih proizvoda su često zaboravljeni.

Gospodin Vaivods vjeruje kako bi potporu izvoznima poljoprivrednih proizvoda bilo najbolje usmjeriti na određene sektore, te navodi primjer brusnica. „Brusnice su jedan od naših nacionalnih proizvoda za koje postoji tržišna niša. Nalazimo se među pet najboljih proizvođača brusnica na svijetu. To je dobar posao, ali je potrebno dosta financijskih sredstava, pa se malo gospodarstava njime bavi. Bilo bi dobro kada bismo putem financijskih instrumenata, osmišljenih za taj tip proizvodnje, mogli dobiti [izvozu] potporu.“

Kad je riječ o drugim izvoznim proizvodima, poput žitarica ili mlijeka, novac nije glavni problem. Radi se prije o nedostatku suradnje, no u Latviji postoji otpor bilo kakvom obliku zajedničkog rada.

„Ljudi to još uvijek povezuju s kolektivizacijom iz sovjetskih vremena i drže da to nije dobar način poslovanja“, pojašnjava gospodin Vaivods. „Ljudi više vole raditi sami. Smatram da je to jedan od najvećih izazova [ruralnom razvoju] s kojim smo suočeni. Za njegovo rješavanje možda će biti potrebno pričekati smjenu generacija.“

Učenje kroz praksu

Financiranje ruralnih poduzeća međutim puno je više od banaka koje daju zajmove ili sredstava ruralnog razvoja koji osiguravaju jamstva. Latvijska nacionalna mreža za ruralni razvoj zaključila je da su poljoprivrednicima i ruralnim poduzetnicima potrebne odgovarajuće vještine za dobivanje sredstava i rad s financijskim institucijama.

Stoga je Latvijska nacionalna mreža za ruralni razvoj pokrenula posebne edukacijske programe za ruralne poduzetnike. „Ako imate kredit, morate surađivati s bankom, pripremiti potrebnu dokumentaciju, vraćati novac na vrijeme“, konstatira gospodin Vaivods i dodaje da „poljoprivrednici na to moraju biti spremni, pa nacionalna mreža za ruralni razvoj održava niz radionica o upravljanju financijama.“

Dosad je nacionalna mreža za ruralni razvoj osmislila dva takva edukacijska programa. Prvi je namijenjen mladima i cilj mu je potaknuti i kroz radionice osnažiti njihovu poduzetničku kreativnost. Program počinje dvodnevним kreativnim raspravama o idejama vezanim uz ruralno poslovanje. Nakon što se odabere nekoliko ideja, slijedi radionica na kojoj se priprema poslovni plan. U sklopu programa organizirano je i natjecanje za najbolji poslovni plan, a najbolji prijedlozi osvajaju nagrade.

Drugi edukacijski program namijenjen je polusamooopskrbnim i mladim poljoprivrednicima. Oni dobivaju naputke i savjete vezane uz izradu poslovnih planova, ali i paket pomoći koji se sastoji od petogodišnjeg savjetovanja. Nije riječ o mentorstvu, ističe gospodin Vaivods, nego prije o pomoći da se zadrže na pravome putu i osigura provođenja planova, primjerice davanjem savjeta o restrukturiranju poslovanja.

U edukacijske programe nacionalne mreže za ruralni razvoj, posebice u one za mlade poljoprivrednike, uključene su i banke, što pomaže povezivanju ruralnih poduzetnika s potencijalnim izvorima financiranja. Iako je cijeli projekt još u povojima, već je otprilike

400 poljoprivrednika dobilo potporu. „Edukacijski programi su relativno novi i mi još uvijek radimo na njihovom razvoju“, pojašnjava gospodin Vaivods.

Gospodin Vaivods se nada da će se, kako će se projekt razvijati, za njega zainteresirati i druge nacionalne mreže za ruralni razvoj. „Još je prerano da ga primijenimo u drugim zemljama“, komentira, „no doista vjerujemo da je to moguće. Učimo kroz praksu.“

Latvijski primjer naglašava činjenicu da u ruralnim područjima postoji potražnja za financijskim instrumentima koji bi trebali ispuniti praznine koje trenutno postoje u financiranju razvojnih projekata u ruralnim područjima. Nacionalne mreže za ruralni razvoj mogu pomoći u prepoznavanju i pojašnjavanju tih praznina. Taj proces nadalje može utjecati na osmišljavanje, provedbu i procjenu novih financijskih instrumenata programa ruralnog razvoja. Osim toga, nacionalne mreže za ruralni razvoj mogu igrati ključnu ulogu i u izgradnji kapaciteta poduzetnika u ruralnim područjima pomažući im da na najbolji mogući način iskoriste sredstva programa ruralnog razvoja.

Financijski instrumenti u okviru tematske inicijative o ruralnom poduzetništvu nacionalnih mreža za ruralni razvoj

Nacionalne mreže za ruralni razvoj iz cijele Europe razmjenjuju iskustva i pronalaze rješenja kako ruralnim poduzećima osigurati bolji pristup financiranju. Ta se suradnja odvija u sklopu Tematske inicijative o ruralnom poduzetništvu nacionalnih mreža za ruralni razvoj, koja je pokrenuta kao odgovor na globalnu gospodarsku krizu.

U ožujku 2010. Europska mreža za ruralni razvoj pokrenula je Tematsku inicijativu za razvoj ruralnog poduzetništva. U početnoj fazi odlučeno je da se potencijalni problemi vezani uz suradnju nacionalnih mreža za ruralni razvoj i zajedničke akcije povezuju s ruralnim poduzetništvom podijele u četiri glavne teme, i to:

1. načini osiguravanja potpora ruralnom poduzetništvu;
2. sektori ruralnog gospodarstva u nastajanju;
3. savladavanje prepreka u poduzetništvu;
4. društveni aspekti poduzetništva.

Nacionalne mreže za ruralni razvoj odlučile su da će se rad na temi „Savladavanje prepreka poduzetništvu“ usmjeriti na istraživanje načina na koji ruralni poduzetnici dolaze do potrebnih sredstava. Na 11. susretu nacionalnih mreža za ruralni razvoj, održanom u travnju 2011., raspravljalo se o problemima povezanim s manjkom kreditnih institucija i

nedostatnim financiranjem inicijativa vezanih za ruralni razvoj. Švedska nacionalna mreža za ruralni razvoj preuzela je vodeću ulogu i pokrenula osnivanje Radne grupe za ruralno financiranje (*Rural Finance Task Force, RFTF*), u koju su bili uključeni članovi nacionalnih ruralnih mreža iz Latvije, Finske, Italije, Mađarske, Njemačke i Francuske.

Operativna skupina odredila je četiri zadatka za daljnju razradu, i to:

- izrada usporedbe postojećih instrumenata financijskog inženjeringa u Uniji;
- organiziranje radionica o instrumentima financijskog inženjeringa za poduzetnike iz ruralnih područja, financijski i javni sektor;
- podizanje svijesti o mogućnostima instrumenata financijskog inženjeringa u okviru Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj te ostalih izvora financiranja; i
- usklađivanje pristupa i dogovor oko mehanizama ocjene ruralnih investicijskih projekata.

Velik je dio posla Radne grupe bio usmjeren na prikupljanje informacija o tome kako financijski instrumenti potpomažu

ruralna poduzeća. Iz prikupljenih podataka dobivena je slika trenutnog stanja, a u tijeku je novo istraživanje i drugih primjera iz prakse vezanih uz ruralne financijske instrumente.

Kontaktna služba Europske mreže za ruralni razvoj anketirala je upravljačka tijela, agencije za plaćanja i financijske institucije u cilju boljeg razumijevanja čimbenika koji utječu na oblikovanje instrumenata financijskog inženjeringa u programima ruralnog razvoja. Također su ispitani kriteriji koje koriste banke prilikom procjene rizika tih projekata, u onim ruralnim područjima gdje su takvi programi u provedbi. Osim toga, nacionalne mreže pronašle su primjere programa kreditiranja koji se provode u njihovim zemljama. Prikupljeni podaci, uz pregled opsežne literature, predstavljeni su u konačnom izvješću¹⁴ predstavljenom na 14. susretu, održanom u veljači 2012. u grčkom gradu Solunu¹⁵.

Europska mreža za ruralni razvoj pomogla je i održavanje seminara na temu „Olakšavanje pristupa financiranju ruralnim mikropoduzećima“, koji je u lipnju 2012. u Rigi organizirala Latvijska nacionalna mreža za ruralni razvoj.¹⁶

(14) http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=E6109191-9B8E-3ACA-BE4F-780D87307DC1

(15) http://enrd.ec.europa.eu/en-rd-events-and-meetings/meetings/en/14th-nrn-meeting_en.cfm

(16) Referati i program seminara dostupni su na internetskoj stranici Latvijske mreže za ruralni razvoj

http://www.laukutikls.lv/citi_pasakumi/3122-veiksmigi_aizvadits_starptautisks_seminars_finansejuma_piekuves_atvieglosana_lauku_uznemumiem

Latvijski program mikrokreditiranja za ruralne žene

Programi mikrokreditiranja su oblik financijskog instrumenta koji se koriste u razvijenim i zemljama u razvoju, kojim se novim poduzetnicima osiguravaju zajmovi manjih iznosa. Ti su programi tradicionalno usmjereni onima kojima je uskraćen pristup klasičnim financijskim uslugama, te im mikrokreditiranje osigurava neophodna sredstva za pokretanje poslovanja. Instrumenti mikrokreditiranja obično su osmišljeni tako da zadovolje određene potrebe definirane ciljane skupine.

Zajmovi iz programa mikrofinanciranja su kratkoročni – rok otplate većinom je kraći od godine dana. Takvi zajmovi pokrivaju obrtni kapital, a sredstva su najčešće raspoloživa odmah po odobranju zajma. Otplata kredita obavlja se tjedno ili mjesečno. Programi mikrokreditiranja obično nude male zajmove (iznosi obično ne premašuju tisuću eura). Zajmoprimci počinju s malim zajmovima, čija otplata dokazuje njihovu kreditnu sposobnost i tako stječu uvjete za dobivanje većih zajmova.

Program mikrokreditiranja s ovakvim pristupom u Latviji se uspješno provodi od 1998. Taj financijski instrument osigurava zajmove poduzeticama, a njime upravlja Latvijska udruga ruralnih žena. Maiga Krūzmētra pojašnjava pozadinu priče: „Nakon što se Latvija osamostalila od Sovjetskog Saveza, ljudi su morali iznaći nove načine zarade, a nisu imali iskustva u poduzetništvu. Imali smo poslovnih ideja, ali mnogi nisu znali kako ih provesti u djelo.“

„Jednu od velikih prepreka predstavljao je manjak iskustva u radu s bankama i dobivanju zajmova. Ljudi su držali da su banke moćne institucije koje neće htjeti poduprijeti projektne prijedloge sa sela. Ruralne su žene bile uvjerenе u to da će njima biti još teže doći do financijske pomoći, pa su gotovo prestale razmišljati o pokretanju vlastita posla, iako su često imale izvrsne ideje.“

Takva društvena isključenost privukla je pažnju Nordijskog vijeća ministara, koje je podupiralo prelazak baltičkih država na tržišno gospodarstvo. Članovi Vijeća bili su upoznati s učinkovitošću programa mikrokreditiranja, ne samo u smislu poticanja razvoja lokalnog gospodarstva već i kao načina za osnaživanje samopouzdanja žena i njihova ohrabivanja da se aktivnije uključe u razvoj područja u kojima žive.

© TIM HUDSON

Nordijsko vijeće ministara izdvojilo je sredstva za pokretanje pilot-programa mikrokreditiranja, koji je dosad već prerastao u mrežu od preko 70 grupa za mikrokreditiranje diljem Latvije.

Gospođa Krūzmētra objašnjava: „Ovaj oblik malog kreditnog fonda ostvario je izniman uspjeh i mnogim smo ženama pomogli da pokrenu lokalna poduzeća koja sad osiguravaju radna mjesta i pružaju usluge potrebne lokalnim zajednicama. Među korisnike mikrokredita ulaze i mladi ljudi i starije osobe, a njihovi projekti obuhvaćaju usluge friziranja, uzgoj povrća, proizvodnju biljnih čajeva, turizam, krojačke usluge, da spomenem samo neke.“

Latvijski program djeluje jednako kao i većina drugih instrumenata mikrokreditiranja. Tražitelji zajma ne moraju ponuditi jamstvo u obliku nekretnine. Umjesto toga, sustav koristi zajedničko jamstvo – svaki zajmoprimac se priključuje skupini za mikrokreditiranje te svi članovi skupine dijele preuzeti rizik. Za takav pristup, utemeljen na solidarnosti postoji interes, a korisnici programa odgovaraju jedni drugima za otplatu vlastitih zajmova. U određenim se slučajevima od zajmoprimca traži da osigura jednog ili dva jamca, primjerice prijatelja, susjeda ili kojeg člana lokalne zajednice.

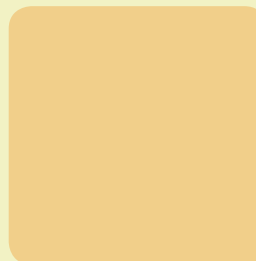
„Pokazalo se da su žene spremnije razmisliti o uzimanju zajma ako osjećaju da imaju podršku drugih žena iz skupine“, primjećuje gospođa Krūzmētra. „Još jedan faktor uspjeha našeg kreditnog fonda čini potpora u obliku savjetovanja, koje nudimo u sklopu paketa pomoći razvoju poslovanja. Naši su klijenti pozdravili takav pristup osnaživanju kapaciteta, i dobili smo povratne informacije da su im naši savjeti o financijskom menadžmentu i ostalim poslovnim vještinama uvelike koristili. To potiče njihovo samopouzdanje i pomaže smanjenju rizika od poslovnog neuspjeha. Osim toga, štiti i kreditni fond te članove grupe od rizika neplaćanja. To je sasvim sigurno i jedan od razloga zbog kojeg imamo izrazito visoku stopu otplate zajmova koje nudimo.“

„Uz sredstva koje je osiguralo Nordijsko vijeće ministara, dobili smo i novac od INTERREG-a za proširivanje programa. Nedavno smo dobili i sredstva jedne latvijske banke, te Poduzetničkog fonda ruralnih žena Latvije, koji postoji u sklopu naše Udruge. Novac je dobro uloženi i doista se vidi pozitivni učinak kako na samopouzdanje ruralnih žena tako i na lokalni razvoj ruralnih područja. Više od 130 žena dobilo je mikrokredite iz našeg programa, a većini im je to bio prvi zajam.“

„Naše klijente potičemo da svoje poslovanje razvijaju korak-po-korak. Gunta Čepuka iz okruga Bauskas dobar je primjer kakav rezultat se može na taj način ostvariti. Gospođa Čepuka je 2006. dobila zajam za pokretanje malog poljoprivrednog gospodarstva. Čak je podigla još jedan mikrokredit za izgradnju spremišta za gnojivo. Uspjeh koji je postigla proizvodnjom hrane potaknuo ju je da otvori trgovinu na gospodarstvu, u kojoj prodaje proizvode lokalnih poljoprivrednika. Uz pomoć zadnjeg zajma iz programa izgradila je sušionicu mesa koja dodaje vrijednost lokalnim poljoprivrednim proizvodima.“

„Osim projekata, poput Guntinog, koji stvaraju dodanu vrijednost, naš instrument mikrokreditiranja stvara i nova radna mjesta. Biruta Mežale iz Cēsisa tako se priključila jednoj od naših grupa za mikrokreditiranje kako bi pokrenula vlastiti računovodstveni servis. Sada pruža računovodstvene usluge za više od stotinu lokalnih poduzeća i zapošljava osmero ljudi.“

„Vrlo sam zadovoljna učincima našeg financijskog instrumenta mikrokreditiranja i mislim da bi ovakva financijska pomoć mogla biti korisna i u drugim dijelovima Europe. Ona ruralnim ženama omogućuje pokretanje posla i pruža im mogućnost za stjecanje iskustva i samopouzdanja uz podršku drugih članova skupine. Ovakav pristup nije moguće uvijek ostvariti korištenjem drugih financijskih instrumenata.“

Pripremljen je popis aktivnosti koji može poslužiti kao vodič upravljačkim tijelima programa ruralnog razvoja, posredničkim tijelima i ostalim dionicima uključenim u nadzor rada Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

Radionica Koordinacijskog odbora Europske mreže za ruralni razvoj

Radionica Koordinacijskog odbora Europske mreže za ruralni razvoj na temu „Financijski inženjering“, koja će se održati u listopadu 2012., bit će usmjerena na aktivnosti Tematske inicijative o ruralnom poduzetništvu. Na toj će se velikoj radionici okupiti oko 160 dionika različitih programa ruralnog razvoja iz raznih dijelova Unije, koji će istraživati probleme povezane sa širom primjenom

financijskog inženjeringa u budućim programima ruralnog razvoja. Neke od tema kojih će se dotaknuti bit će i nova pravila za sljedeće programsko razdoblje te bolji načini određivanja potreba tržišta tijekom *ex-ante* procjene.

Prioriteti na čijem se ostvarivanju nastavlja raditi

Nacionalne i Europska mreža za ruralni razvoj planiraju brojne aktivnosti koje sada provode u sklopu Tematske inicijative o ruralnom poduzetništvu usmjeriti u proces osmišljavanja novih programa ruralnog razvoja za razdoblje 2014.–2020. U sklopu tog procesa predviđa se razmjena iskustava o korištenju instrumenata ruralnog razvoja, a predloženo je i razvijanje metodoloških smjernica za procjenu

nedostataka u ruralnom financiranju i drugih procedura uključenih u djelovanje financijskih instrumenata, što može biti od velike pomoći upravljačkim tijelima i agencijama za plaćanje.

Nacionalne mreže za ruralni razvoj se potiču na tješnju suradnju s upravljačkim tijelima kako bi se bolje pripremile za uvođenje instrumenata financijskog inženjeringa pod Zajedničkim strateškim okvirom te pružanja podataka o različitim mogućnostima poboljšanja pristupa financiranju malog i srednjeg poduzetništva.

Pripremljen je popis aktivnosti koji može poslužiti kao vodič upravljačkim tijelima programa ruralnog razvoja, posredničkim tijelima i ostalim dionicima uključenim u nadzor rada Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

Korisne internetske stranice

Popis banaka, fondova rizičnog kapitala i drugih organizacija za financiranje putem instrumenata financijskog inženjeringa dostupan je na internetskoj stranici Access2Finance: (<http://www.access2finance.eu/>)

Internetska stranica programa dodjele bespovratnih sredstava Europske komisije: (http://ec.europa.eu/contracts_grants/grants_en.htm)

Europska poduzetnička mreža (<http://portal.enterprise-europe-network.ec.europa.eu/>)

Popis organizacija iz 50 zemalja koje su članice Europske poduzetničke mreže: (<http://portal.enterprise-europe-network.ec.europa.eu/about/branches>)

Poveznice s upravljačkim tijelima Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj: (http://ec.europa.eu/agriculture/links-to-ministries/index_en.htm)

Popis nacionalnih/regionalnih upravljačkih tijela koje vam mogu ponuditi informacije o tome kako dobiti sredstva putem strukturnih fondova Europske unije: (http://ec.europa.eu/regional_policy/manage/authority/authority_en.cfm)

Odabir odgovarajućeg financijskog instrumenta

Odabir odgovarajućeg oblika financijskog instrumenta kojim bi se popunila praznina u financiranju malih i srednjih poduzeća zahtijeva temeljitu analizu i planiranje, pri čemu treba uzeti u obzir sljedeća pitanja.

- Svi prijedlozi mjera financijskog inženjeringa moraju biti valjano opravdani procjenom razine potražnje i posebnih potreba korisnika kojima su mjere namijenjene (mala i srednja poduzeća i/ili druge organizacije). Analize financijskih potreba trebaju biti kvalitetno napravljene i s mjerljivom financijskom procjenom potreba za pojedine financijske instrumente.
- Prilikom odobravanja programa ruralnog razvoja koji uključuju mjere financijskog inženjeringa Europska komisija će ustanoviti odgovaraju li stvarnim potrebama za financiranje kako bi predložene mjere bile u skladu s procjenama potreba.
- Kako bi se izbjegla prevelika zemljopisna raštrkanost financijskih instrumenata, sredstva je potrebno grupirati tamo gdje postoji zadovoljavajuća razina potražnje. U suprotnom slučaju, imali bi neučinkovit i neodrživ sustav jer se operativni troškovi i rizici povezani s ulaganjima ili zajmovima ne mogu rasporediti na dovoljan broj malih i srednjih poduzeća. Voditelji projekata ruralnog razvoja trebali bi izbjegavati situacije u kojima, zbog profila rizika i malog fonda, ugrožavaju čitav portfelj fonda (zbog nedovoljne diverzifikacije rizika koji preuzima fond).
- Svi prijedlozi mjera financijskog inženjeringa moraju definirati ugovorom obvezujuće minimalne udjele, minimalna razdoblja obnavljanja zajma¹⁷ te podatke za izračun indikatora odnosa vlastitog i drugog kapitala.
- Svaki financijski instrument zahtijeva pouzdani i kvalitetni sustav nadzora i ocjenjivanje učinaka (N&O) koji onda osigurava točne podatke za procese izvještavanja i revizije provedbe programa ruralnog razvoja. Sustav kontrole i ocjene uspješnosti mora biti u stanju razlikovati pojedini financijski instrument i razdvojiti njegove rezultate i učinke od konvencionalnih bespovratnih potpora. Za sve financijske instrumente treba unaprijed dogovoriti mali broj mjerljivih, relevantnih, posebnih i usklađenih pokazatelja za kontrolu i evaluaciju.
- Trošenje sredstava namijenjenih upravljanju financijskim instrumentima mora biti provedeno na transparentni i provjerljiv način te mora biti usklađeno s važećim propisima.
- Svaki izuzetak u odnosu na sudionicima kad je u pitanju sudjelovanje privatnog sektora u financijskom instrumentu (umjesto sudionika iz javnog sektora) mora biti opravdan jer to može smanjiti sposobnost generiranja dovoljnog iznosa sredstava za financiranje idućeg vala malih i srednjih ruralnih poduzeća.
- Pogodnost obrtnog kapitala treba procijeniti od slučaja do slučaja vodeći računa o važećim zakonima o državnoj potpori.
- Poželjno je koristiti pristupe Evergreen¹⁸ revolving fonda radi osiguranja dugoročnih učinaka financijskih instrumenata. Potrebno je osigurati uvjete koji će spriječiti da se sredstva koja se vrate u originalni fond koriste u bilo koje druge svrhe osim za postizanje razvojnog cilja one mjere ruralnog razvoja iz koje su izvučena sredstva Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

(17) Izraz revolving razdoblje odnosi se na sredstva dana zajmoprimcu s maksimalnim ukupnim iznosom kapitala, raspoloživa tijekom određenog vremenskog razdoblja.

(18) Evergreen fond je financijski instrument u kojem se povrat od ulaganja automatski vraća u ukupni proračun fonda kako bi se održao kontinuitet dotoka raspoloživih sredstava za ulaganja.

© TIM HUDSON

Pojmovnik ključnih izraza korištenih u ovom broju *Revije ruralnog razvoja*

Zajednički strateški okvir	Dokument u kojem se predlažu zajednička i dosljedna provedbena pravila za europske fondove sa zajedničkim upravljanjem.
Dionički fond	Instrument koji pruža investicijsku potporu postojećim ili novoosnovanim poduzećima putem sudjelovanja u vlasničkom kapitalu (stječe se udio u vlasništvu).
Evergreen fond	Financijski instrument u kojem se povrat od ulaganja automatski vraća u ukupni proračun Fonda kako bi se održao kontinuitet dotoka raspoloživih sredstava za ulaganja.
Bespovratna sredstva	Oblik financijske pomoći koju korisnik ne mora otplatiti (osim u slučaju kršenja ugovornih odredbi).
Jamstveni fond	Instrument koji pruža investicijsku potporu poduzećima putem jamstava. Jamstvo je obveza treće strane, jamca, da će otplatiti dug zajmoprimca u slučaju da sam zajmoprimac nije u mogućnosti učiniti isto. Jamac je obvezan platiti bilo kakav manjak ili propust u pogledu zajmoprimčeva duga pod uvjetima koji su navedeni u ugovoru sklopljenom između jamca, zajmodavca i/ili zajmoprimca.
 Holding fond	Fond pokrenut radi ulaganja u jedan ili više financijskih instrumenata. Holding fondove se može smatrati korisnicima potpore Europske unije.
Program subvencije kamata	Način potpore plaćanja kamata na zajmove.
Stečeni resursi (<i>legacy resources</i>)	Kapital ili dobiti te drugi prihodi i rezultati koji se mogu pripisati potpori europskih fondova financijskim instrumentima
Kreditni fond	Instrument koji pruža investicijsku potporu poduzećima putem zajma. Zajam je oblik duga. Zajmom zajmoprimac od zajmodavca dobiva, ili posuđuje, određeni iznos novca koji se naziva glavnica, a isti je iznos zajmoprimac kasnije dužan vratiti zajmodavcu. Obično se novac otplaćuje u pravilnim obrocima ili djelomičnom otplatom, u jednakim iznosima. Za zajam se plaća određena cijena posuđivanja novca, koja se naziva kamata.
Upravljačko tijelo	Upravljačko tijelo odabiru države članice za upravljanje programom kojeg sufinancira Unija, poput Programa ruralnog razvoja. Može biti javno ili privatno.
Tržišni neuspjeh	Situacija u kojoj količina nekog proizvoda koju potražuju potrošači ne odgovara količini koju nude dobavljači. Tržišni neuspjeh određuju mnogi čimbenici.
Mikropoduzeće	Poduzeće s manje od 10 zaposlenih i godišnjim prometom manjim od 2 milijuna eura.
Mikrokredit	Mali zajmovi, obično do 25 tisuća eura, koje osiguravaju bilo institucije specijalizirane za mikrokreditiranje ili financijski posrednici. U kontekstu ove publikacije, svrha mikrokredita mora biti povezana s gospodarskom djelatnošću.
Procjena rizika	Korak u procesu upravljanja rizikom, a odnosi se na određivanje kvantitativnog ili kvalitativnog kreditnog rizika („ocjena“). Ovaj postupak je posebno (ali ne isključivo) važan prilikom izdavanja jamstava. Kvantitativna procjena kreditnog rizika sastoji se od procjene i izračuna rizika (uključujući i „očekivane“ te „neočekivane“ gubitke): apsolutne vrijednosti potencijalnog gubitka i vjerojatnosti da se pojavi gubitak.
Jaz u ruralnom financiranju	Jaz koji postoji između raspoložive financijske pomoći ruralnim poduzećima i razvojne potpore koju ta poduzeća trebaju.
Poduzetnički kapital	Financijska sredstva za analizu, procjenu i razvoj početnog koncepta poslovanja. Ova faza prethodi fazi pokretanja nekog poduzeća. Te se dvije faze zajedno obično nazivaju rana faza
Kapital za pokretanje poslovanja	Financijska sredstva koja poduzeća dobivaju za razvoj proizvoda i početni marketing. Koriste ih poduzeća koja tek pokreću poslovanje, ali i ona postojeća koja još nisu uspjela svoj proizvod ili uslugu plasirati na tržište.
Mala i srednja poduzeća	Poduzeća s 10 do 250 zaposlenih i godišnjim prometom između 2 i 50 milijuna eura.
Strukturni fondovi	Instrumenti europske kohezijske politike kojima se pomaže smanjenje razlika među regijama. Tu spadaju Europski fond za regionalni razvoj i Europski socijalni fond.
Fond rizičnog kapitala	Instrument koji pruža investicijsku potporu poduzećima putem rizičnog kapitala. Rizični kapital je oblik privatnog ulaganja koji se obično koristi za financiranje ranog stadija ili stadija širenja poslovanja. Rani stadiji poslovanja obično podrazumijevaju i veće rizike, stoga, da bi to nadoknadio, fond rizičnog kapitala obično očekuje povrat ulaganja koji je veći od prosječnog.
Winding up	Proces rasprodavanja imovine fonda, isplate vjerovnika, dijeljenja preostale imovine ravnateljima i, potom, raspuštanja fonda. U osnovi, „Winding up“ valja shvatiti kao „likvidaciju“.
Obrtni kapital	Odnosi se na likvidna sredstva kojima poduzeće raspolaže za razvoj poslovanja, ali je istodobno mjera njegove učinkovitosti i likvidnosti. Obrtni kapital može biti pozitivan i negativan, ovisno o tome koliko poduzeće ima kratkoročnog duga. Negativan obrtni kapital znači da tvrtka trenutačno ne može gotovinom podmiriti svoje obveze i potraživanja. Obrtni kapital računa se kao kratkoročna imovina minus kratkoročne obveze.

Originalna izdanja Revije ruralnog razvoja EU-a još uvijek su dostupna u internetskoj Knjižari EU-a: <http://bookshop.europa.eu>

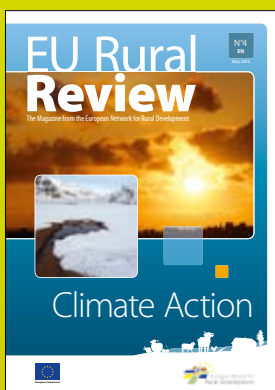
Kako bi poštom besplatno dobivali nove brojeve Revije ispunite obrazac na sljedećoj poveznici: https://webgate.ec.europa.eu/myenrd/myenrd/en/registration_en.cfm

K3-AJ-09-002-EN-C

K3-AJ-09-003-EN-C

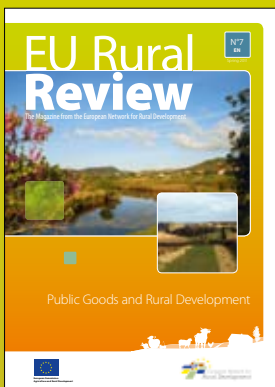
K3-AJ-10-004-EN-C

K3-AJ-10-005-EN-C

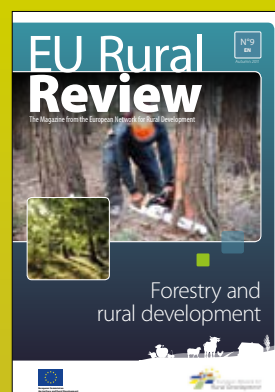
K3-AJ-10-006-EN-C

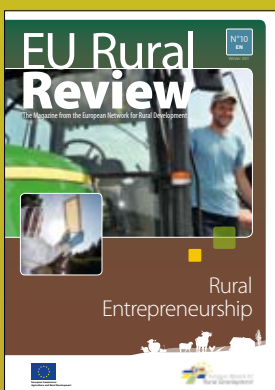
K3-AJ-11-007-EN-C

K3-AJ-11-008-EN-C

K3-AJ-11-009-EN-C

K3-AJ-12-010-EN-C

K3-AJ-12-011-EN-C

K3-AJ-12-012-EN-C

Financijska sredstva za izdavanje Revije br. 13 osigurao je Program Ujedinjenih naroda za razvoj.

online

The screenshot displays the ENRD website interface. At the top, the European Commission logo and the text 'EUROPEAN NETWORK FOR RURAL DEVELOPMENT (ENRD) Connecting Rural Europe...' are visible. Below this, a navigation menu includes 'Home', 'Policy in Action', 'Country', 'Themes', 'LEADER', 'Networks & Networking', 'Publications & Media', 'Events & Meetings', 'Info', and 'LOGIN'. A search bar is located on the right side of the page. The main content area features a large banner for the 'ENRD magazine' with the text 'Latest edition now online!'. Below the banner is a map of Europe with various country flags, and a legend indicating 'EU Member Countries', 'Accession to EU in 2013', 'Candidate countries', 'Potential candidate countries', and 'Other countries'. On the right side, there is a 'Key Tools' section with icons for 'ENRD', 'RDP Database', 'Gallery', 'Communication Strategy', 'Innovation Strategy', 'Events', 'Entrepreneurship', and 'Subscribe'. A 'News' section is also present, listing recent updates and articles.

Europska mreža za ruralni razvoj na Internetu:
<http://enrd.ec.europa.eu>

